

30ste ZITTING. — 30 MEI.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

30ste ZITTING.

ZITTING VAN VRIJDAG 30 MEI.

(GEOPEND TEN 11 URE.)

Beraadslaging over en aanneming van het wets-ontwerp: tot regeling van het geneeskundig Staatstoezicht, enz. — bericht van een lid dat verhinderd wordt de zitting bij te wonen. — Verslag uitgebragt over het wets-ontwerp tot goedkeuring van het verdrag betreffende de suikerbelasting tusschen Nederland, België, Frankrijk en Engeland; bepaling van den dag der beraadslaging.

Voorzitter de heer **Phillips**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 34 leden, te weten de heeren:

van Aylva van Pallandt, van Rhemen van Rhemenshuizen, van Nispen van Pannerden, van Beeck Vollenhoven, Cost Jordens, Taets van Amerongen, Blankenheym, Smit, t Hooft van Benthuisen, van Swinderen, de Vos van Steenwijk, van Weel, van Meeuwen, Schimmelpenninck van der Oije, Fransen van de Putte, van Eysinga, Verschoor, Hengst, Geertsema, van Sasse van Ysselt, Hartzen, Hein, Tonckens, Sassen, Huydecoper van Maarsseveen, van Vollenhoven, Cremers, van der Lek de Clercq, Viruly, Beerenbroek, Boreel van Hogelande, Messchert van Vollenhoven en van Andringa de Kempnaer;

en de heer Minister van Binnenlandsche Zaken.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

Aan de orde is de beraadslaging over het WETS-ONTWERP TOT REGELING VAN HET GENEESKUNDIG STAATSTOEZICHT ENZ.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **van Rhemen van Rhemenshuizen**: Ofschoon ik, Mijnheer de Voorzitter, tegen deze wets-ontwerpen gestemd ben, hoop ik kort te zijn, en de moeilijke ondankbare taak van den Minister van Binnenlandsche Zaken in aanmerking te nemen. Mijne beschouwingen zullen slechts enkele hoofdbezwaren betreffen, en ik zal alleen de hoofdrede van mijn afkeurend votum mededeelen; een aantal secundaire bezwaren ga ik voorbij.

In 1853 ontstond in Utrecht eene beweging, later bestempeld met den naam van Aprilbeweging, die ik afkeurde, omdat zij naar mijn inzien op eene verkeerde vrees was gegrond. De uitkomst heeft bewezen, dat mijne zienswijze toen juist was. Thans zegt men is er weer eene nieuwe beweging in Utrecht ontstaan, maar nu is het eene beweging die ik goedkeur. Aan haar hoofd staan de sommiteiten in de geneeskunde; maar vertoont zij zich alleen in Utrecht? Ik geloof het niet; ik bespeur die beweging door het geheele land, in geheel de geneeskundige wereld, bij de uitstekendste medici. Daargelaten dat stemmen als die van eenen Loncq, eenen Mulder, eenen Donders, en die van curatoren der hoogeschool te Utrecht, voor mij groot gezag hebben; zoo zijn wij nog in het bezit van een tal brochures van geneeskundigen van naam, van een advies van professor la Faille te Groningen, van der Hoeven te Leiden, dr. van Reek en van Haarlem, van een adres van het Genootschap ter bevordering van de Verloskunde, van 27 apothekers te 's Gravenhage, van een aantal droogisten, van 31 doctoren uit Rotterdam en 14 apothekers uit Haarlem. Derhalve kan men niet zeggen dat de beweging zich alleen in Utrecht openbaart.

Maar wij hebben ook een twintigregelig adres van adhaesie, aan deze Kamer gerigt, van drie Leidsche hoogleraren vóór de wets-ontwerpen ontvangen, die meenen dat het gunstig zal werken op den bloei der hoogeschoolen, wanneer de Regering ernstig voornemens is om het hooger onderwijs te verbeteren. Wil de Regering dat doen; wil zij alzoo de wet op het hooger onderwijs voordragen? De Minister zelf, een der voormalige corypheën van de wetenschap, heeft in de Tweede Kamer het antwoord op die vraag gegeven en verklaard dat hij zijne hand niet in dat tweede wespennest zal steken. Van dezen Minister hebben wij dus de regeling van het hooger onderwijs niet te wachten. Dat adres van die hoogleraren heeft op mij den indruk gemaakt, als of men toch mannen van naam in de wetenschap tot ondersteuning verlangde. Ik geloof dat die hoogleraren al hebben gezegd wat zij konden. De Groningsche professoren, behalve la Faille, hebben gezweigen; maar kan men hier zeggen *qui se tait, consent*?

Indien er ooit sprake kan zijn van *jurare in verba magistri*, dan is het nu voor mij. Ik beken openhartig, dat de gemotiveerde adviezen en de ontwikkelde meeningen van zooveel sommiteiten in de geneeskunde een beslissenden invloed op mijn gevoelen hebben gehad en op mijne stem zullen hebben.

De tegenwoordige toestand is onvoldoende, hij vordert voorziening: dat erkent iedereen. Maar is hij niet te verbeteren? Waren de wetten van 1818 zoo slecht, of zijn ze door een tal Koninklijke besluiten, die niet uitgevoerd zijn, zoo slecht in hare toepassing geworden? Wil men herschepping, wil men geheele verandering, dan zegt mijne overtuiging, dat men moet aanvangen met de herziening, de herschepping van het medisch hooger onderwijs: dat moet zijn het fundament, waarop onze geheele geneeskundige regeling moet rusten.

Ik geloof dat men thans eischen doet, die moeilijk zullen te bevredigen zijn. Aan die »verwaarloosde akademien», zoo als de heeren professoren, verdedigers van de ontwerpen, ze noemen, zal het universitair onderwijs onvoldoende zijn, en ik zeg met den hoogleeraar Donders: »Amsterdam, met zijne agglomeratie van bevolking en al zijne andere voordeelen, zal, indien het zijn belang wel begrijpt, door uitbreiding zijner klinische school, in de plaats der hoogeschoolen treden.» Of dat zal gebeuren, of wel aan de eischen van de examina zal niet kunnen worden voldaan: *tertium non datur*.

Wanneer ik den Minister hoor zeggen: »ik zal nooit de hand leenen tot oprigting van afzonderlijke faculteiten, noch van regtsgeleerdheid noch van geneeskunst; ik ben een oud vriend en getrouw voorstander van universiteiten, van dat verbond van studien dat de universiteit kenmerkt; vestiging van faculteiten elders, ten nadeele of ter vervanging van het akademisch onderwijs of zelfs hulpverleening daartoe, heeft niemand van mij ooit te verwachten»; — wanneer ik dit den Minister hoor zeggen, dan antwoord ik: is u dat ernst, begin dan met de herziening van het

XV. Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

hooger onderwijs, of, vergeef mij de uitdrukking, uw gezegde is voor mij een *protestatio actui contraria*. Hecht dan aan den doctoralen titel de waarde, die hem toekomt, en beschouw dien niet, zoo als de hoogleeraar van der Hoeven zegt: „als den naam eener heerlijkheid, waaraan de heerlijke regten ontnomen zijn”; laat dan, even als in Saksen, Saksen-Weimar, Hessen-Kassel, Pruisen en elders, alleen gepromoveerden tot uitoefening van de geneeskunst toe.” Ook ik verlang maar één stand van doctoren. Ik zeg echter niet een bevoegd beoordeelbaar: het is een magtspreuk, wanneer men beweert dat het onverschillig is waar men zijne kundigheden opdoet. En hoe zullen die kundigheden blijken? Uitsluitend door een Staatsexamen: een onzekere maatstaf — door een examen waarvoor men zich afrijgt of wordt afgerigt, en waarvan men de waarde leert kennen wanneer men de brochure leest van den eenigen Mulder.

Ook van de inspecteurs en adjunct-inspecteurs ben ik geen bewonderaar. Wettelijke dwang, moeite van allerlei aard voor geneeskundigen en gemeentebesturen zullen, van die instelling het gevolg zijn.

Wat het voor de gemeentebesturen zal worden, is reeds eenigermate bekend. De Minister heeft in de andere Kamer een tipje van het gordijn opgelicht, toen hij sprak van *douce violence*. Eerst overwegingen, dan aanmerkingen en dan aanschrijvingen. Ik geloof, dat die inspecteurs wel zullen moeten uitblinken door tact, kennis, verstand en beleid, en mogten de ontwerpen aangenomen worden, ik zou den Minister durven zeggen: let vooral niet op de politieke kleur.

Naar mijn inzien is eene verbetering van de bestaande commissien, des noodts in den vorm van geneeskundige raden, mogelijk. Met commissien zamengesteld uit doctoren, geloof ik, dat men op vreedzame en voldoende wijze het doel zoude bereiken. Ik wensch, dat men de strengste eischen doe ter bekoming van den doctoralen titel, maar dat, als die eenmaal verkregen is, de geneesheer dan ook geheel vrij in zijne bewegingen zij, en dat aan dien stand de vrijheid worde gegeven, die hij moet bezitten om met vrucht zijn vak te kunnen uitoefenen.

Een van mijne zeer gewigtige bezwaren is de uitsluiting van de homoeopathie, die aan deze ontwerpen als het ware ten grondslag ligt. „Niet meer uitsluiting dan thans”, zegt de Regering in de Memorie van Beantwoording. Het is in mijn oog een magere troost. Thans wordt de uitoefening van de homoeopathie dus oogluikend toegestaan. Als er nu gebrekkige voorschriften bestaan, moet men ze, dunkt mij, verbeteren en niet doen voortleven. Regelen, gesteld tegen de homoeopathie naauwelijks bij name bekend was, zullen thans toch verandering moeten ondergaan.

Met de adressanten aan deze Kamer zeg ik: „De bepaling, dat geneesmiddelen uitsluitend door apothekers mogen worden afgeleverd, maakt de toepassing van de homoeopathische geneeswijze voor de bewoners van de meeste steden en van alle landgemeenten in Nederland ten eenen male onmogelijk. In geheel Nederland wordt op dit oogenblik geen enkel apotheker aangetroffen, die de bereiding van homoeopathische geneesmiddelen heeft geleerd of in dezen tak van pharmacie is geëxamineerd. Evenmin is het te verwachten, dat de nieuw te benoemen inspecteurs er iets meer van zullen weten. Dien ten gevolge is de oprichting van bruikbare homoeopathische apotheken voor het oogenblik onmogelijk en eerst na vele jaren ten uitvoer te brengen, nadat een gedeelte van onze apothekers in de bereiding van homoeopathische geneesmiddelen onderwezen en geëxamineerd zal zijn, en zij, die met het onderzoek belast zijn, eveneens de wetenschap daarvan zullen verkregen hebben. Hoe kan inmiddels een homoeopathisch behandelde ziekte zijne gezondheid en zijn leven toevertrouwen aan eenen apotheker, die niet het minst van het voorgeschreven geneesmiddel verstaat, en hetzelfde dikwijls niet bij name kent.

Ten bate van enkele homoeopathen, zegt de Regering, kan toch het beginsel der scheiding van de uitoefening der artsenijbereidkunde en der geneeskunst niet wel worden opgegeven. Neen, ik verlang niet dat men het beginsel loslate, maar ik verlang dat men uitzondering daarop toelate, niet ten behoeve van enkele homoeopathen, maar van duizende belanghebbenden in den lande.

Eenzijdigheid is, naar mijn inzien, het hoofdkenmerk van deze wetten. Men heeft er als het ware niet aan gedacht, dat er eene homoeopathische en eene hydropatische geneeswijze bestaat. Alles heeft zich geregeld naar de eischen der allopathie; terwijl men elders leerstoelen ziet oprigten voor die nieuwe wetenschappen, worden zij hier als het ware geïgnoreerd. Wij zijn ten achter en zullen ten achter blijven.

Ten slotte nog een hoofdbezwaar wat betreft de uitoefening der artsenijbereidkunde. Om hulp-apotheker te worden zal men de Nederduitsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen moeten kennen (waarom niet nog Hebreeuwsch, Grieksch en Chaldeeuwsch?),

na natuur-, planten- en scheikunde, natuurlijke geschiedenis van dieren en delfstoffen, enz. Wanneer men dat examen heeft afgelegd, is men hulp-apotheker, en dan moet men zich nogmaals aan een streng examen onderwerpen om apotheker te worden en zich geplaatst te zien onder het ijzeren dwangjuk van inspecteurs, adjunct-inspecteurs en raden. Wie zal lust gevoelen zich aan dat geleerde examen te onderwerpen? Of art. 8 zal eene doode letter zijn, of de apothekers zullen uitsleiven.

Mijnheer de Voorzitter, ik heb slechts enkele hoofdbezwaren opgegeven, die mij zullen nopen om tegen de wetten tot regeling van het geneeskundig Staatstoezicht te stemmen. Ik geloof genoeg te hebben gezegd om die stem te motiveren.

De heer **Schimmelpenninck van der Oije**: De Tweede Kamer heeft achttien volle dagen besteed aan de beraadslaging over deze wetten. Op ons standpunt kunnen wij wel met de helft van het getal uren volstaan, en zoo mijne antecedenten er mij niet toe noopten, zou ik in het geheel niet spreken. Ik begin met den vorigen geachten spreker in een opzigt te bestrijden. Met meerdere leden der Tweede Kamer betreurde die geachte spreker dat de regeling van het geneeskundig onderwijs niet *simul ac semel* met de regeling van het hooger onderwijs gepaard ging. Ik daarentegen geloof, dat nu wijs en voorzigtig gehandeld is. Men zou anders aanleiding hebben gegeven tot iets revolutionairs, en ik beaam het volkomen als de Minister zegt, dat het niet aanmoedigend is, voor den tweeden keer de hand in zulk een wespennest te steken; de Minister heeft niet, zoo als de vorige geachte spreker meende, gezegd dat hij zich daarvan onthouden zal, maar alleen dat het niet aanmoedigend is. En waarom niet? Wij hebben nu reeds gezien hoe ver, wellicht hoe veel te ver, wij reeds nu gaan met het heilzaam streven naar eenheid. De helft der doctoren gepromoveerd of niet, zijn niet tevens chirurgen of uitoefenaars der obstetrie. En zou men dan bij het hooger onderwijs, dat eene gelijke regeling tot stand moet brengen, nu reeds hebben kunnen bepalen wat die eindregeling ten gevolge zou hebben? Ik betreurde het reeds dat men zoo ver is gegaan om die drie vakken tot één te maken. Medicijnen, chirurgie en obstetrie zijn kinderen van dezelfde moeder; men heeft daartoe dezelfde opleiding noodig; maar zij hebben zóó uiteenlopende eischen, dat niet ligt iemand even uitstekend in alle drie vakken zal zijn. Met die eenheid is het vooral ten platten lande onmisbaar dezelfde bevoegdheden toe te kennen, maar ik geloof dat men nu reeds veel te ver gaat door te bepalen, dat de heelmeeesters ten platten lande bevoegdheden verkrijgen, somtijds strijdig met de bevoegdheid van de stedelijke heelmeeesters.

Er is iets anders en van meer gewigt. De Minister heeft reeds verklaard, dat hij de faculteiten zou afschaffen. Hierover kan men een boekdeel voor of tegen schrijven. Zeker is het eene zaak van revolutionaire aard, die aanleiding tot talloze moeilijkheden zal geven. Ik oordeel niet, of deze wet zoo als gezegd is, eene eerste schrede daartoe zal zijn. Zeker is het geene deugd, geene uitbreiding, die toegekend wordt aan de universiteiten, wanneer reeds deze ontwerpen gepaard gaan met maatregelen, die zullen maken, dat de kliniek uitsluitend te Amsterdam zal worden geleerd.

Maar er zijn nog andere moeilijkheden. Ik noem alleen de theologie. Men kan met grond beweren, dat het ondenkbaar is de theologie dogmatisch op eene hoogeschool te onderwijzen, dat het in zooverre strijdig met de Grondwet is, niet alle godsdiensten te dien opzigt gelijk te stellen.

Een ander bezwaar bestaat in de vraag, of er ééne of drie hoogeschoolen zullen zijn. Als er ééne hoogeschool zal zijn, zou die wellicht te Leiden gevestigd zijn; als de oudste, de roemrijkste en aan welke de meeste herinneringen verbonden zijn. Maar Utrecht is meer een centraal punt en, even als Groningen, in den laatsten tijd naar verhouding meer gevorderd dan Leiden, dat ook minder bevolkt is en minder vooruitgaat.

Deze moeilijkheden doen mij volkomen beamen, wat de Minister gezegd heeft, dat hij zich die regeling voorbehoudt, hetzij deze wet al dan niet eene voorbereiding en eene eerste schrede is.

Wat nu deze wetgeving betreft, ik beaam volkomen de grondstelling, wanneer ik de zaak historisch wil behandelen, door den grooten stamvader van de geheele geneeskunde, Hyppocrates, vooropgezet; hij beaamde het beginsel: *abstine*. De beroemde Celsius had evenzeer tot beginsel: *quiete et abstenentia*, en de beroemdste voorvader van den vorigen spreker en ook van mijne eigene kinderen, de in geheel Europa bekende Boerhave, had tot motto: *simplex veri sigillum*. Hunne beginselen zijn slechts voor een oogenblik in twijfel getrokken door de Weener school. De Fransche revolutie heeft evenwel ginds en hier te lande een toestand van verwarring doen geboren worden, waaraan wij nog laboreren,

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)*

met den wil om alle misbruiken te keeren, met den lust beehbt om alles te reglementeren en in plaats van ééne wet, die men wilde afschaffen, er tien andere in de plaats voor te geven. Men heeft als het ware op militaire wijze eene rangorde tot stand gebragt, waarbij men van korporaal tot generaal kan opklimmen. Men heeft toen officieren van gezondheid van de 1ste en 2de klasse in het leven geroepen, 't geen aan de oude barbiers deed denken, iets geheel strijdig met den aard der wetenschap. Te kwader uur werd men beehbt met den lust om te reglementeren. Thans schijnt men bij deze wet denzelfden weg te willen inslaan.

De grondslag, die nu bestaat, dagteekent van 1804, die met geringe wijziging in 1815 werd toegepast en in 1818 tot wet verheven. Zestig jaren later bestaat in vele landen en met name in het naburig België eene neiging om het stelsel, dat wij willen verlaten, daar meer op den voorgrond te stellen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken beproefde reeds in 1821 eene wijziging, die evenwel alleen sloeg op de apothekers. Hij wilde hun getal beperken, voorts eene betere contróle met strengere wetenschappelijke eischen en meerdere zekerheid van bestaan. Maar toen gold, geloof ik, meer dan nu een advies van den Raad van State. De wet werd, na veel heen en weder schrijvens, ingevolge den wil van den Koning, niet ingediend. In 1828 werd vooral op aandrang van Belgische leden op het geheele onderwerp teruggekomen. Eene commissie uit alle provincien begeerde eene revisie der wet van 1818. Alleen door de revolutie van 1830 is daaraan geen gevolg gegeven. Toen ik geroepen werd die zaak te behandelen, heb ik eene commissie benoemd, maar die, zoo ik meen, beter was zamengesteld dan de commissie die door den tegenwoordigen Minister is benoemd. Ik benoemde in die commissie hoogleeraren van de drie hoogeschoolen en ik voegde daarbij twee beroemde professoren uit Amsterdam, Tilanus en Vrolik, met bijvoeging van den schranderden doctor Hege. Dit gaf aanleiding tot een tweeledig, of liever driedelig rapport, want de essentiële punten werden afzonderlijk behandeld. Nu moest ik eene keus doen, en op het mede-advies van den raad-adviseur die de commissie presideerde, heb ik het ontwerp ingediend. Bij de behandeling daarvan heeft de tegenwoordige Minister van Binnenlandsche Zaken, destijds lid der Tweede Kamer, daarover een zeer hard oordeel geveld. Hij begon met de volgende woorden, die ook, naar mijn oordeel, veel waarheid bevatten: „Hier is blijkbaar hoe ongenoezaam bij ons de organen zijn, waardoor wetten worden ontworpen. Om den kleinen kring eener commissie van herziening vormt zich spoedig een veel grootere van mannen van het vak, die zich tot onderzoek en oordeel genoopt achten: geene zaak ooit bij de Staten-Generaal ahangig, waarover zoo veel en zoo helder licht door deskundigen werd verspreid. Het was als had men eene algemeene enquête gehouden over het geheele land. En waartoe heeft dit alles geleid?” Ik mag het niet toepassen, op dit wetsontwerp. Werd die kleine, zoo beperkte kring dezen keer vergroot en verbeterd? Ik zie daarin een hooggeplaatst, te regt geroemd man, professor Tilanus; aan zijne zijde den even te regt geroemden professor Schneevooft. Nu wil ik gaarne aannemen dat andere, mij onbekende jonge doctoren, tot adviseurs benoemd, uitstekende menschen zijn; maar men zal hen toch wel niet gelijk stellen met de hoogleeraren aan onze hoogeschoolen. Let ik nu op het aantal requesten, zoo voor als tegen dit wetsontwerp ingediend door de geleerdste personen in den lande, dan moet ik verklaren dat dit heldere licht, dat toen scheen, wel eenige verduistering schijnt ondergaan te hebben.

Gaan wij nu den vroegeren toestand eens na. De wet werd natuurlijk verdedigd door den raadsman des Ministers, den hoogleeraar Tilanus, en daaraan hecht ik groote waarde, maar ik zou er nog hooger waarde aan hechten indien hij niet te Amsterdam woonde en het niet allen schijn had dat het hem bovenal om gindsche clinica te doen was. Eene der groote klagten is dat onze hoogeschoolen verdeeld zouden worden als een der voornaamste vakken van onderwijs bemoeijelijkt, en dan ten slotte van daar wierd weggenomen. Vermits Amsterdam en Rotterdam de eenige plaatsen waren die een goed klinisch onderwijs bezaten, zoo ligt het in den aard der zaak dat de hoogeschoolen aanzienlijk zouden lijden, bij ontstentenis eener goede clinica. Maar welke hooggeachte mannen staan naast de genoemde oud professoren van Leiden, ook wel licht zeer te regt hoog geschat. Maar die heeren eischen dan toch veel van de Eerste Kamer, wanneer zij gelooven, dat indien zij zonder eenige redenering hoegenaamd zeggen dat het goed is, dit voldoende is om ons er in te doen berusten. Die heeren mogen goede en trouwe volgelingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn, en mogen dat geadviseerd hebben, maar daar tegenover stel ik de degelijke uitgewerkte adviezen van niet minder hoog geplaatste mannen, en dan geloof ik dat de laatste door argumentatie zwaarder zullen wegen.

Er is ook tegengescreven door anderen; ik beaam de kunde van de jongere doctoren door den Minister opgeroepen, maar wanneer ik hunne stukken lees, dan maken deze op mij den indruk, dat zij meer uitmunten door laatdenkenheid, door hoogen ophef van zich zelve, dan door kracht van redenering, want zij slaan een toon aan tegen de meest gevierde hoogleeraren, die mij zeer heeft verwonderd. Wie zijn nu die hoogleeraren? In Leyden professor van der Hoeven, die heinde en ver beroemd is, en zoo als men dat noemt, de coryphée van de natuurkundige wetenschap is, en van wien men niet zal zeggen dat hij hartstoglijk handelt. Deze hoogleeraar beaamt hetgeen een Belgisch collega in 1859 en ook in 1862 geschreven heeft: „in Nederland is men op weg om de wetenschap honderd jaren terug te laten gaan”, en hij haalt een aantal voorbeelden aan uit alle landen van Europa, waar dat Staatsexamen is ingevoerd met hetgeen daaraan annex is. Men heeft daar ondervonden dat het geen steek kon houden en is allengs geneigd geworden, om op dien weg terug te komen, en dus weer terug te keeren tot hetgeen bij ons heerschende is. Ten andere, professor Loncq, die mogelijk wat de diagnostiek betreft de eerste in het land is, een zeer praktisch man, die president of lid van de provinciale commissie was, deze verklaarde, dat als het Gouvernement zorgde, dat die commissie allezijs afdoende konden werken, de Minister die commissien moest in stand houden, en dan zou er minder aanleiding zijn geweest tot hetgeen thans gebeurt.

Professor Donders, niet alleen als oculist, maar bovenal als physiologist welligt zoo hoog geplaatst als iemand in Europa, en zeker hooger dan iemand hier te lande, oordeelt omtrent deze zaak: Men zou kunnen zeggen dat het hartstogtelijk is, maar de redeneringen zijn afdoende.

Het is niet mogelijk op meer verguizende wijze over deze wetsontwerpen te spreken dan professor Mulder gedaan heeft, de eerste chemicus van het land en zeker een van de eersten van Europa.

Ik wensch ook herziening van den tegenwoordigen toestand, maar ik verlang verbetering, niet geheele omverwerping.

De provinciale commissien hadden reeds lang moeten afgeschaff worden, want in de eene provincie is men zeer streng, in de andere laat men onkundige lieden toe.

Maar het onderwijs is niet voldoende. En wanneer men nu in plaats van zooveel geld te besteden twee professoren benoemde voor de *diætetiek* en de *medicina forensis*, dan zouden de professoren hun tijd niet behoeven te versnipperen en de vakken grondig onderwezen worden. Wanneer men dan daarbij voegde eene clinica voor elke hoogeschool, dan zou de jeugd een volledig onderwijs genieten, maar dan zou het niet meer te pas komen om jongelieden naar professor Tilanus te zenden en ze verder de akademische lessen niet te doen bijwonen. Men heeft gezegd, dat men alles met f 75 000 zal doen. Ik moet die som tegenspreken, want de theoretisch en praktisch zoo kundige doctor Westerhoff heeft op overtuigende wijze aangetoond, dat men wel f 150 000 zou noodig hebben. Maar volgens mijn voorstel zou de uitgave ten hoogste f 40 000 bedragen, ter verkrijging van een meer voldoende toestand. Wanneer de provinciale commissien nu zoodanig wierden ingerigt, dat er een zaakkundige aan het hoofd stond, door den Koning te benoemen, terwijl zij, vermits de Minister minder leden wil, uit minder leden zouden bestaan dan thans, met bijvoeging van een paar regtsgeleerden en een of twee apothekers; wanneer men dan, zoo men wil, bepaalde, dat die leden, behalve den president, niet dan na een bepaald tijdsverloop herkiesbaar zijn; wanneer men den president, die voortdurend de praktijk zou kunnen uitoefenen, f 800 tractement gaf, en verblijfkosten, reisgelden en verdere bureaukosten aan de leden toekende, laat dan de som nog eens f 20 000 bedragen, dan blijf ik toch ver beneden de som; door den Minister opgegeven, al is die onvoldoende.

En wanneer wij nu zooveel geld beschikbaar hebben, dat wij f 150 000 kunnen gebruiken, geef die som dan voor eens aan de hoogeschoolen. Wanneer aan elke hoogeschool van staatswege f 50 000 wordt gegeven, dan zal er eene behoorlijke clinica bij kunnen worden opgerigt.

Het vak van de medicijnen gaat niet, zoo als andere vakken, zoo als natuurkunde, chemie, werktuigkunde, met sprongen vooruit. Er worden in de medicijnen niet van die ontdekkingen gedaan, zoo als bijv. de telegraphie en het stoomwezen, waardoor de verwante vakken geheel van aard veranderen, met reuzenschreden vooruitgegaan.

Het vak der medicijnen ontwikkelt zich als een straal, trapsgewijze; men ziet daarin niet op eens een geheel nieuwen toestand geboren worden; men ziet nu en dan wel eens een nieuw stelsel, eene nieuwe leer, zoo als die van de homoeopathie, die bij deze wetsontwerpen op eene zonderlinge wijze wordt voorbijgezien; men ziet wel dat er nieuwe boeken van geneesmiddelen worden uitge-

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

geven, waarbij oude middelen vervallen, nieuwe opkomen of vroeger vervallende op nieuw op het tapijt komen; maar hier vindt men niet zoo als in vele andere vakken van den kosmos, bijv. de paleontologie, werktuigkunde of chemie, op eenen nieuwen toestand. Ik zie dus niet waarom men hier met sprongen moet handelen, maar de wetenschap zelve dit niet doet. Ik wil wel verbeteren, maar niet alles omver halen.

In de eerste wet, die nu meer bepaald aan de orde is, komen de inspecteurs, en adjunct-inspecteurs en raden en al de aankleve van dien voor. Die kostbare inrigting zal nooit aan het doel beantwoorden.

Een pontifex maximus, die wel geen auto da fé kan aanrigten om menschen te verbranden, maar die toch voor een groot gedeelte de eer en de geldelijke belangen der uitoefenaren van een vrij bedrijf in handen heeft — mij dunkt, dat moet bij ons niet bestaan. Men zegt wel: het zal zulk een loop niet nemen. Ik geloof ook, dat die heeren inspecteurs niet veel meer zullen doen dan de tegenwoordige presidenten der commissien. Maar waarom die inspecteurs dan ingesteld? Zullen het jongelieden zijn, dan zullen deze, omdat zij niet meer moge praktiseren, geheel vreemd worden aan het vak; zullen het grijs geworden doctoren van ervaring zijn, deze zullen niet voor f 3000 of f 4000 een vak laten varen dat hun dierbaar is geworden en waarmede zij veel meer kunnen verdienen.

Die inspecteuren zullen juist het omgekeerde doen van hetgeen ik wil. Ik wensch eene commissie die bij meerderheid van stemmen beslist en een president die de uitvoerder der besluiten is. Hier zal het de president alleen zijn die beslist en des verkiezende enkel met zich zelve te rade gaat. Als hij van oordeel is, dat er moet vervolgd worden, behoeft hij zich alleen tot den officier van justitie te rigten. Ik geloof niet dat er eene dergelijke inrigting voor ons land wenschelijk is te achten.

Het spreken vermoeit mij echter te veel. Ik zal het dus hierbij laten, en liever over de volgende wetten spreken als het noodig is.

De heer **van Beeck Vollenhoven**: Met het oog op de adressen waarvan de beide voorgaande sprekers gewag hebben gemaakt, hoorde ik onlangs eene voorspelling uitent omtrent het lot der thans in behandeling zijnde wets-ontwerpen bij deze Kamer. Men zeide: *ce sera la mort sans phrase*. Gelukkig, dat althans het laatste gedeelte van die voorspelling niet verwezenlijkt is. Veroorloof mij, Mijnheer de Voorzitter, eene poging te wagen, om het doodvonnis af te wenden. Ik zal mij niet zoo ongunstig over het ensemble dezer wetten uitlaten als de beide voorgaande sprekers. Ik erken, dat zich daarin bepalingen bevinden met welke ook ik mij minder goed kan vereenigen. Maar wanneer er eene zoo moeilijke materie te behandelen valt, is de eerste vraag, die ik mij voorstel, deze: is de som van de bezwaren, die ik er tegen heb, grooter dan hetgeen ik meen dat men er als verbetering door erlangt? Naar mijne overtuiging zal door deze wetten een toestand verbeterd worden, die reeds sedert vele jaren is afgekeurd.

Ik herinner mij bij den aanvang mijner parlementaire loopbaan, dus bijkans 20 jaren geleden, reeds met kracht in de andere Kamer te zijn opgekomen tegen den bestaanden toestand. Sedert dien tijd is niets veranderd. Ik meen dus consequent te zijn als ik nu nog dezelfde stelling volhoud. Het is inderdaad opmerkelijk dat bij al de bezwaren die tegen deze wetten ingebracht zijn, van niet ééne zijde de bestaande toestand is verdedigd. Allen schijnen hierin overeen te komen, dat aan de wetten en besluiten, die thans zoowel de geneeskundige Staatsregeling als de uitoefening der geneeskunde in hare verschillende takken regelen, vele en hoogst gewichtige bezwaren verbonden zijn. Ik zal mij wachten om, gelijk de beide vorige sprekers, hier eene tegenstelling te maken tusschen de mannen die zich vóór en die welke zich tegen deze wetten hebben uitgelaten. Ik ben geroepen hier een oordeel uit te spreken, niet over de autoriteit van personen, maar over zaken.

Eene opmerking echter moet ik mij veroorloven. De vorige geachte spreker zeide "dat hij meer waarde aan een geacht hebben aan het oordeel van den hoogleeraar Tilanus, wanneer deze niet te Amsterdam woonde." Zou men niet met evenveel regt hetzelfde kunnen zeggen van de hoogleeraren te Utrecht? Maar ook daarvoor zal ik mij wachten.

Maar nu de zaak zelve. De laatste geachte spreker heeft ons een historisch overzicht daarvan gegeven. Wat blijkt daaruit? Dat reeds in 1821, dus reeds drie jaren na de invoering der wet van 1818, pogingen zijn aangewend om daarin wijziging te brengen; dat in 1828 eene commissie van presidenten der verschillende commissien van geneeskundig toezicht voorstellen tot wijziging aan de Regering heeft gedaan; dat in 1842 door den geachten spreker zelve eene commissie is benoemd, om dit punt andermaal te behandelen. De geachte spreker had er kunnen bijvoegen, dat in 1848 weder eene commissie is benoemd. Nu zijn wij in 1865. Is de zaak één stap verder gekomen? Ja, in zooverre, dat wij

thans van wetsvoorstellen gesaisisseerd zijn, om eindelijk in den bestaanden toestand wijziging te brengen. Maar wat leert men daaruit tevens? Dat hoe men de zaak ook beschouwe, welk gevoelen men ook toegedaan moge zijn, welke voordragt ook gedaan zij of gedaan moge worden, het zeker is dat zij van deze of gene zijde tegenspraak ondervonden heeft of verder zal ondervinden. En nu moge men deze wetten afstemmen en mitsdien den bestaanden toestand bestendigen, overtuigd kan men zijn, dat, welke voordragt ook geschiede, deze wederom van eene andere zijde tot tegenspraak zal leiden. Het is ondenkbaar, dat men bij de regeling van het geneeskundig Staatstoezicht en de uitoefening van de geneeskunde niet telkens te kampen hebbe met tegenstrijdige opinien en belangen. Die overtuiging noopt mij over vele en niet geringe bezwaren heen te stappen en mijne goedkeurende stem aan dit wets-ontwerp te geven.

Ga ik nu de bezwaren van de beide vorige sprekers na, dan zijn vele daarvan toch ook toepasselijk op de bestaande wetgeving. Wat zij vooral in den werkkring van de inspecteurs of geneeskundige raden afkeuren, vinden wij veelal in beginsel in de wet van 1818 en in de instructie voor de provinciale en plaatselijke commissien van geneeskundig toezicht terug. Door deze wet wordt echter zorg gedragen, dat wij eenheid van handeling zullen verkrijgen en dat de Regering nu door ambtenaren naauwkeuriger zal worden voorgelicht. Ik geloof intusschen wel dat het stelsel van inspecteurs, zoo als dat in de wet voorgedragen is, vrij omslagtig is. Ik begrijp dat het bij velen tegenspraak vindt en dat zij daarvan last duchten. Ik geloof, dat de oorzaak hier vrees gelegen is in de ondervonden bezwaren bij de werking van verschillende wetten, waarbij het stelsel van inspecteurs gehuldigd is, doordien de Minister vergeten heeft als eerste artikel hunner instructie de wijze les van Talleyrand te schrijven: *surtout pas trop de zèle*.

Het bezwaar van den eersten spreker was, dat de gemeentebesturen veel last van de nieuwe inspecteurs kunnen ondervinden. Ook ik geloof dat; ik wensch dan ook dat men bij de keuze der mannen met groot beleid en omzigtigheid te werk ga wanneer dit ontwerp tot wet verheven mogt worden, en dat het getal inspecteurs tot het minst mogelijke gereduceerd worde.

Ik ben overtuigd, dat de bestaande commissien zeer weinig in het belang van den algemeenen gezondheidstoestand hebben gedaan en vooral hebben kunnen doen, wat ik met den laatsten spreker erken. Maar dan ook wil ik niet weigeren een middel te baat te nemen, waardoor de zaak en beter geregeld wordt, en, naar men verwachten mag, tot nut van de maatschappij en van het vaderland strekken zal. Ik meen dat, zullen er afdoende maatregelen genomen kunnen worden, men ambtenaren zal behoeven, aan wie het toezicht wordt toevertrouwd.

Ga ik de wet na, dan kan ik niet beamen wat de beide vorige sprekers hebben gezegd omtrent de oppermagt der inspecteurs. De laatste bezigde de uitdrukking: een pontifex maximus, die de eer en het geld zijner kunstbroeders in handen heeft, kan niet bij ons bestaan." Ik heb de wet herhaaldelijk ingezien, maar ik vind daarin geen artikel waaruit dit zou volgen.

Ik zal mij onthouden, Mijnheer de Voorzitter, te spreken over de andere onderwerpen, die de vorige geachte sprekers hebben aangeroerd, maar die tot de volgende wets-ontwerpen behooren. Gij hebt de eerste wet aan de orde gesteld, en ik zal mij dus daartoe bepalen. Bij de volgende zal ik verlot verzoeken om die aanmerkingen te maken en die gevoelens te uiten, waartoe die geachte sprekers mij aanleiding hebben gegeven.

De heer **Schimmelpenninck van der Oije**: Ik vereenig mij met eene uitdrukking van den heer van Beeck Vollenhoven. Ik zeg ook: *surtout pas trop de zèle*. Maar ik geloof dat men berzienting der geneeskundige staatsregeling op betere, doelmatigere en goedkoopere wijze kan geschieden dan thans plaats vindt.

Het is den heer van Beeck Vollenhoven opgevallen dat ik van Amsterdam heb gesproken. Hij heeft mij daartegenover gesteld als Utrechtenaar. Ik verklaar dit niet te begrijpen, want ik heb nooit in eenige betrekking tot Utrecht gestaan. Ik heb aan de Leidsche hoogeschool gestudeerd.

Buitendien, bij deze wet vraag ik alleen wat het belang van het land vordert. Het is mij onverschillig of het Leiden, Utrecht, Groningen of Amsterdam geldt. Ik vraag alleen, of het belang van het land vordert dat de zaak aldus worden georganiseerd.

Het is den heer van Beeck Vollenhoven ook opgevallen dat ik gesproken heb van een pontifex maximus. Hij zegt: ik vind dien niet in de wet. De Regering was natuurlijk voorzigtig genoeg om zulke uitdrukkingen niet in de wet te schrijven. Maar het gehele toezicht is toch van eenigzins criminel aard. Als bijv. de inspecteur meent dat een doctor nalatig is of een zieke ver-

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

keerd behandelt, dan is hij bevoegd dien doctor te vervolgen, en de wet is krachtig genoeg om een nalatige soms voor eene kleinigheid zoo zeer in zijne beurs en zijne eer te treffen, dat hij een verloren man is. In het regt worden kleine misdrijven alleen den kantonregter toevertrouwd, en bij hogere eischen worden de zaken door de regtbank behandeld; maar hier zal één man optreden die kan vervolgen, en eene vervolging staat reeds gelijk met eene eerkrenking, waardoor iemands bestaan kan worden vernietigd.

Wat zal die inspecteur doen? Hij zal zich verlustigen in de statistiek, of hij zal gestrenger zijn dan noodig is, en dan is hij een plaaggeest, of hij zal voor den één door de vingers zien en voor den ander niet, en dan is hij partijdig, of hij zal zich werpen op de statistiek, en wat zal deze opleveren?

Het Gouvernement heeft alle gelden geweigerd voor statistieken in wezenlijk nuttige zaken, en hier zal men statistieken hebben die hoegenaamd geen uitkomst kunnen geven. De doctoren zullen geplaagd worden met opgaven aan de burgemeesters ten platten lande, en die opgaven zullen volstrekt geen waarde hebben. Als iemand gestorven is weet men wel dat hij dood is, maar men weet niet of hij goed behandeld is. Wanneer de doctor iemand dood gemaakt heeft, is hij wijs genoeg om een kunstmiddeltje te vinden, en als oorzaak van den dood een beroerte of iets dergelijks op te geven.

Bij eene herziening als deze is het veel doeltreffender te zeggen: plaatselijke commissien met disciplinaire magt, maar beter ingerigt dan de tegenwoordige en zonder bevoegdheid om te examineren. Dit laatste geschiedt door eene Staatscommissie. Verder eene betere inrigting van het onderwijs door meerder hoogleeraren, en eindelijk klinische scholen.

De heer van Beeck Vollenhoven: Ik schijn mij verkeerd te hebben uitgedrukt, of wel de geachte afgevaardigde uit Gelderland heeft mij zeer verkeerd verstaan. Ik heb volstrekt niet op hem gedoeld of van hem gesproken. Ik heb gezegd mij wel te zullen wachten over de relative waarde van het oordeel der verdedigers of bestrijders van dit wets-ontwerp het woord te voeren. Ik zeide niet geroepen te zijn mij over de autoriteit van personen, maar over zaken te moeten uiten, doch meende te moeten releveren, dat de geachte afgevaardigde uit Gelderland gezegd heeft: »ik zou meerdere waarde gehecht hebben aan het oordeel van den heer Tilanus zoo hij niet te Amsterdam woonde», waarop ik antwoorde: gevoelt gij niet dat ditzelfde argument tegen u zou kunnen gekeerd worden, ten opzigtige van de hoogleeraren van Utrecht? maar daarvoor zal ik mij wachten.

Nu nog een enkel woord. De geachte spreker zeide zoo even omtrent de aanhaling van den pontifex maximus: maar die eer heeft hij in zijne handen, want de inspecteur zal de geneeskunst-oefenaren, die hij meent in gebreke te zijn, kunnen aanklagen en in hunne eer aantasten. De geachte spreker heeft hoogst waarschijnlijk voor oogen een artikel van de wet van 1818, en wel het dertigste, waarin gesproken wordt, niet van den inspecteur, maar van de provinciale commissie, en dat aldus luidt:

»Zij hebben het regt om, wanneer grove, in de praktijk van eenigen tak der geneeskunst begane mislagen tot hare kennis komen, dengene, die daarvan beschuldigd wordt, voor zich te ontbieden, de zaak in quaestie te onderzoeken, en, na eene onpartijdige beoordeeling, den beschuldigde te corrigeren, en, vermeenende dat de omstandigheden van dien aard zijn, dat hieromtrent spoedige of nadere voorzieningen behooren plaats te hebben, zullen zij daartoe eene gemotiveerde voordragt doen aan de Gedeputeerde Staten der provincie.»

Zoo luidt thans de wet, niet de voordragt die wij behandelen. Ik verzoek den geachten spreker dat hij mij in dit wets-ontwerp het artikel aantoonde, dat daarmede slechts eenigzins overeenstemt.

De heer Hartsen: Hetgeen ik tot nu toe in deze discussien heb gehoord, geeft mij aanleiding tot eenige vragen, omdat ik gaarne erken, het mij moeilijk is, mijne overtuiging over dit wets-ontwerp te vestigen. Ik hoor dat de bestaande medicinale regeling niet goed is, maar ik heb niet hooren aantoonen, dat het bestaande zoo gebrekkig is, dat het niet te verbeteren zou zijn, en daarom een geheel nieuw systeem moet ingevoerd worden. Ook is het mij nog niet duidelijk dat hetgeen men voornemens is in te voeren zoo veel beter is. Ik beken volgaarne dat het kan liggen aan mijne onbedrevenheid in deze zaak, en daarom ook veroorloof ik mij eenige vragen te doen.

Het komt mij voor, dat het eerste ontwerp omtrent het Staatstoezicht zeer gecompliceerd en kostbaar is, en voor den oppervlakkigen beschouwer niet doeltreffend. Zeer gecompliceerd; want men zal benoemen inspecteurs, adjunct-inspecteurs, buitengewone inspecteurs en geneeskundige raden. In de eerste plaats is bij mij de

vraag opgekomen: hoe zal men daarvoor geschikte personen vinden, die niet in de praktijk werkzaam zijn? Wanneer in deze provincie wordt aangesteld een inspecteur, dan vraag ik, wat zal deze doen? Mijn geachte collega uit Noordholland heeft gezegd, pas trop de zèle; maar ik vrees dat zonder trop de zèle zij niet genoeg zullen te doen hebben. Het is mij opgevallen, en het heeft mij verwonderd dat indien men de noodzakelijkheid van zoodanig stelsel op den voorgrond stelt, men bij het formuleren van het Staatstoezicht niet heeft gevoegd de Pruissische wetgeving. Er bestaat in Pruisen zeer veel dat ik niet toejuich, maar mij dunkt dat Pruisen voor politie-inrigtingen bijna een modelstaat is. Daar wordt het Staatstoezicht uitgeoefend door Landrathen, die te letten hebben op den gezondheidstoestand, maatregelen nemen bij epidemien, bij veeziekten, letten op den toestand der levensmiddelen, toezigt houden op de armen- en ziekeninrigtingen. Zij worden bijgestaan door Kreisphysicussen. Daarbij fungeert in iederen Kreis een Kreischirurg en een Kreis-Veterinair en in de groote steden nog een stads-physicus. Die Kreisphysicussen mogen praktiseren, maar ze moeten gereed zijn om de Landrathen voor te lichten en bij te staan. Zij moeten een streng examen te doen en genieten een salaris geloof ik van 200 thaler en de Kreischirurgen 100 thaler. Dat stelsel werkt zeer goed; waarom dat hier niet gevolgd?

Is het in ons kleine land noodig om inspecteurs, als ambtenaren uitsluitend daartoe bestemd, aan te stellen?

Ik zal nadere ophelderingen afwachten, want het valt mij moeilijk over dit onderwerp genoegzaam te oordeelen, maar mij dunkt de voorgestelde regeling is te kostbaar en te gecompliceerd.

Dit zijn mijne bezwaren tegen het eerste ontwerp. Welligt zal ik ook mijne bedenkingen tegen het tweede wets-ontwerp ontwikkelen.

De zitting wordt voor een kwartieruurs geschorst.

De zitting heropend zijnde, wordt de beraadslaging over het wets-ontwerp regende het geneeskundig Staatstoezicht enz. voortgezet.

De heer van Nispen van Pannerden. [Deze rede zal nader worden medegedeeld.] I.

De heer Cremers: Ofschoon slechts het eerste wets-ontwerp aan de orde is, hoop ik dat het mij vergund zal zijn op het voetspoor van andere sprekers ook punten betreffende de andere wets-ontwerpen aan te roeren, omdat het algemeen beginsel, dat ik voorop stel, betrekking heeft op al de vier wets-ontwerpen.

De tegenwoordige toestand is niet, zoo als gezegd is, onhoudbaar, maar eischt toch dringend verbetering. Dit wil niet zeggen, dat daarom elk wets-ontwerp, dat verbetering zou kunnen aanbrengen, moet worden aangenomen; immers vele gebreken die nu bestaan zijn aan de uitvoering te wijten. Spiegelt men zich nu van de tegenwoordige voordragt, indien zij wet wordt, eene volmaakte uitvoering voor, dan kan men verbeteringen in deze wet zien; maar wie verzekert dien zoo de uitvoering niet beter is dan die van de bestaande wet, dan zullen ook deze wetten, bij de verbetering, hare gebreken aanbrengen. Bovendien, de wetten zelve lijden aan nu reeds zichtbare gebreken, die mij er zullen leiden ze af te stemmen.

In de eerste plaats wensch ik een woord te zeggen over een punt dat elders en hier besproken is, de homoeopathie. De Minister zegt in de Memorie van Beantwoording: uitsluiting der homoeopathische geneeswijze ligt in dit artikel niet meer dan in de thans geldende bepalingen. De homoeopathie is, iedereen weet dit, onuitvoerbaar, wanneer het den geneeskundigen, die deze leer zijn toegedaan, niet vergund is de bijna onzichtbare medicamenten aan hunne patienten af te leveren. Geen apotheker kan een bestaand middel vinden in de bereiding van homoeopathische geneesmiddelen; er bestaat dus geene apotheek van dien aard en zij kan niet bestaan. Geeft men nu aan de homoeopathische geneesheeren niet de bevoegdheid te dispenseren, dan is, mijns inziens, de homoeopathie onbestaanbaar.

Er zijn evenwel homoeopathische geneesheeren. Waardoor? Omdat de wet niet uitgevoerd wordt. Nu is mijne vraag: zal deze wet stipter worden uitgevoerd? Zoo niet, waarom dan eene verandering? Zoo ja, dan zeg ik, dat de homoeopathie onbestaanbaar is. Ik vecht niet voor homoeopathie; ik kan niet zeggen, dat ik geloof hecht aan die leer; maar ik wensch vrijheid van uitoefening van die leer voor hen, die haar toegedaan zijn. De homoeopathische geneesheeren vragen: kunnen wij dan geene geneesmiddelen kosteloos afleveren? Neen, zegt de Minister, dit

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

gaat niet, ook van het verlot om kosteloos geneesmiddelen te verstrekken waren misbruiken te duchten. Hierin ligt een beginsel dat ik afkeur. De apothekers hebben een monopolie. Daarop mag zoo weinig inbreuk worden gemaakt, dat zelfs de onzichtbaarste medicijnen niet zonder de tussenkomst van apothekers mogen afgeleverd worden, en dat alleen uit vrees voor mogelijk misbruik. Dit is het beginsel dat al deze wetten beheerscht, en waarmede alle vrijheid kan ontnomen worden; daarmede kan ik mij nimmer vereenigen.

In eene kleine streek der provincie die ik bewoon verhaalt men van de bevolking dat zij zegt: wir bruukt kein docter, wir sterft sölbst. Ik geloof niet dat zij verstandig handelen. Ik voor mij acht mij verplicht, ziek zijnde, den raad van een docter in te roepen. Ik zou liever met zijne hulp dan zonder een docter sterven. Maar het geldt het beginsel van vrijheid, indien een Minister ons kan beletten onverstandig te handelen. Zal deze wet ons niet dwingen, ook wanneer wij het niet willen, een docter te nemen? Dat niet, doch de Minister van Binnenlandsche Zaken en het geneeskundig Staatstoezicht zullen ons dwingen ons gezond te laten maken. Ik wensch ook dezen dwang niet.

Ik heb het ongeluk ongeloovig te zijn en niet te gelooven dat het geneeskundig Staatstoezicht, dat door deze wet in het leven wordt geroepen, beter de epidemien en de gevolgen zal kunnen voorkomen dan thans mogelijk is. Ik heb het ongeluk te gelooven dat voor de statistieke opgaven, in deze wet bedoeld, het geneeskundig Staatstoezicht onnoodig is, en dat het zich zal mengen in vele zaken van het dagelijksche leven, hetgeen zeer hinderlijk zal zijn en in strijd met de inrigtingen die bij ons bestaan. Ik begrijp dat in Engeland, waar de provinciale en de gemeentebesturen niet zijn ingerigt als hier, inspecteurs noodig zijn, omdat er gemist wordt wat wij bezitten; maar ik bevroed niet waarom men hier te lande zulke ambtenaren aanstellen zal. Omtrent den dwang door de inspecteurs en hunne inmenging in andere zaken, zeide de Minister in de andere Kamer, dat die zouden zijn *une douce violence*. Aan het slot van de 2de paragraaf van het antwoord op ons Verslag heeft de Minister zich daaromtrent nog zachter uitgedrukt; maar hoe het ook worde uitgedrukt, letter *b* van art. 1 is voldoende om dien dwang te wettigen. In dat artikel wordt de handhaving van wetten en verordeningen uitdrukkelijk aan het Staatstoezicht opgedragen; daarin ligt een handvat, waarbij dat toezicht alles kan aangrijpen. Er is geene handhaving zonder uitvoering; wegruimen van hetgeen verkeerd —, maken van hetgeen goed schijnt. Niet alleen in de wetten, ook in elke provinciale of gemeentelijke verordening, buiten ons toedoen vastgesteld, zal het middel te vinden zijn om zich te doen gelden.

De Minister heeft gezegd dat de inspecteurs van het lager onderwijs en die van de geneeskunde met elkander zullen komen in een gemeenschappelijk overleg ten opzichte van den gezondheidstoestand der scholen. Indien een eenvoudig overleg wordt bedoeld, weet ik niet waarom den geneeskundigen inspecteurs bepaaldelijk het toezicht op de scholen is opgedragen; overleg zoude buitendien door raadpleging mogelijk zijn.

De inspecteurs van de geneeskunde hebben ook de magt van uitvoering, en met deze wet zullen zij eene school kunnen doen sluiten krachtens art. 1 *b*, wanneer een inspecteur van het onderwijs zoodanige school goedkeurt. In alle opzichten zal de geneeskundige inspecteur de gemeentebesturen, de uitvloeisels der kiezers, kunnen dwingen. Ik verdraag het niet, Mijne Heeren, dat een zoo heilig regt als dat om de deur zijner eigen woning te sluiten, volgens deze wet zal worden verkracht. Wanneer ik voortaan mij te 's Hage in een hôtel zal bevinden, dat ik als mijne woning beschouw, zal het ieder oogenblik moeten openstaan voor het geneeskundig Staatstoezicht; wanneer een fabrikant, die zijn huis ongelukkig verbonden heeft met zijne fabriek, zal moeten toelaten den inspecteur en ieder ander dergelijk beambte, dan zeg ik dat in deze wet een beginsel bovendrijft, dat strijdig is met de vrijheid; en ik wensch die vrijheid.

Ik veroorloof mij, Mijnheer de Voorzitter, bij deze gelegenheid een enkel woord te zeggen over het tweede ontwerp. Ik zal daartegen stemmen, omdat, zoo als het waar is (schoon daaruit niet volgt wat het ontwerp er uit trekt), dat de drie takken van geneeskunde aan elkander verbonden zijn en te zamen een geheel uitmaken, het evenzeer waar is dat alle takken van hooger onderwijs aan elkander verbonden zijn. Ik acht het daarom wenschelijk en noodig dat allereerst voor al die takken gezamenlijk gehandeld wordt en te zamen geregeld wordt wat voor alle noodig is. Wanneer dat alles is uiteengezet en geregeld, dan eerst ga men over tot een deel van het werk, dat ons hier is voorgelegd; vóór dien tijd niet. Hier wordt eene groote greep gedaan, en veel vooruitgelopen op hetgeen eerst later kan

worden geregeld. Ik verlang dat het geneeskundig onderwijs, aan de hoogeschoolen, hetwelk volgens allen verbetering behoort te ondergaan, vooraf worde verbeterd; ik meen dat die verbetering moet aangebragt worden in verband met de geheele regeling van het hooger onderwijs. Dan zal het eerst tijd zijn om te beslissen, of degeen, die dat onderwijs heeft genoten, die daar voldoende bewijzen van bekwaamheid heeft afgelegd, die dan daar ook reeds een Staatsexamen heeft afgelegd, aan een nader examen zal moeten onderworpen worden. Nu is deze greep voorbarig. Een van beide, of het hooger onderwijs in zijn geheel omvang zal spoedig worden geregeld; dan kan deze voordragt gerust wachten; of het kan lang duren, doordien de Minister, zoo als in de andere Kamer is verklaard, bevreesd zal zijn om zijne handen in een wespennet te steken. Ik zou hierop kunnen antwoorden: dan moet hij handschoenen aantrekken; de zaak is dringend noodig. Ik zou kunnen zeggen: breng een ton op de begroting voor het onderwijs in de theologie. Maar ik laat dit ter zijde, en veronderstel dat het lang zal aanhouden. Dan zal door deze regeling de toestand geboren worden, dat de vraag, of de drie hoogeschoolen zullen blijven bestaan, reeds feitelijk zal zijn beslist, want waar de medische faculteit wegvallt, zal de hoogeschool onmogelijk worden. Ik heb deze grieven tegen het tweede wets-ontwerp, en ik geloof tegen alle te zullen stemmen.

De heer van Swinderen: Mijnheer de Voorzitter, bij het groote verschil van meeningen die ons door de deskundigen in de verschillende adressen en memorien omtrent deze wets-ontwerpen zijn geopenbaard, heb ik zeer lang gearzeld te beslissen aan welke zijde de waarheid was, en mij zelve afgevraagd, of ik mijne stem aan die ontwerpen zou kunnen geven, of dat ik ze moest afwijzen.

De tegenwoordige toestand wordt ten eerste gewraakt, niet alleen door de voorstanders maar ook door de bestrijders van deze wets-voordragten: die toestand is in eene der brochures zelfs vergeleken bij dien van de stallen van Koning Augias. Het is mij uit adressen en de discussie gebleken, dat in dien toestand schier onmogelijk verbetering te brengen is zonder het bestaande geheel ter zijde te stellen en op te ruimen. Deze bedenking en de overweging dat door deze wets-ontwerpen eenheid van stand tegenover toekomstigen waarborg voor gelijke kennis wordt verzekerd, en een zoo zeer gewenscht krachtig toezicht op den algemeenen gezondheids-toestand des volks zal worden gevestigd, maken ik mij bij deze wets-ontwerpen wel kan nederleggen. Ik heb daartegen wel groote bezwaren, maar ik geloof toch dat de som van al het goede dat ze zullen bereiken het kwade dat er in schuilt zal overtreffen en ik zal dus stemmen voor de wetten.

De heer Hein: Er is, Mijnheer de Voorzitter, tegen deze wets-ontwerpen eene zekere ongewone adressen-agitatie in het leven geroepen. Het is zeker voor een leek moeilijk om na te gaan wat in dezen waarheid zij, maar wanneer men het tegen en het voor met naauwgezetheid en met onpartijdigheid overweegt, dan kan het antwoord ook voor min kundigen niet moeilijk zijn.

Ik zal nu, om in de orde te blijven, alleen spreken over het eerste wets-ontwerp, waarbij het toezicht wordt geregeld.

Algemeen acht men dat toezicht dringend noodig, maar men verschilt in de middelen, waardoor het zal kunnen worden uitgeoefend. Men wil dat toezicht niet aan Staatsambtenaren opdragen. Men heeft bezwaren tegen de kosten; men vreest dat die ambtenaren inbreuk zullen maken op de vrijheid van de geneeskunsttoefenaren, van de gemeentebesturen en zelfs van de ingezetenen. Ik heb die bezwaren overwogen, maar ze zijn mij niet overwegend voorgekomen. En nu moet ik mij hier een voorloopige opmerking veroorloven; ze is deze: dat bij elke wet, ook van de meest heilzaamste strekking, waarbij in het algemeen belang aan de ingezetenen verplichtingen moeten worden opgelegd, — dat bij elke zoodanige wet van de ingezetenen een offer van een deel zijner vrijheid moet worden gevorderd.

Ik zal nu beginnen met het eerste bezwaar, dat van den heer Hartsen, waarin hij werd ontmoet door den heer van Nispen van Pannerden. Hij wilde voor dat toezicht geen vaste ambtenaren, geen inspecteurs, maar wenschte het te zien opdragen aan praktiserende doctoren, of aan personen die geroepen zouden worden om, wanneer de Regering dit noodig achtte, tijdelijk werkzaam te zijn en haar omtrent de eene of andere aangelegenheid in te lichten. Het komt mij voor, dat de volksgezondheid een onderwerp is van zoo hoog belang en dat tot dus ver zoo zeer verwaarloosd is, althans wat het wettelijk toezicht daover betreft, dat die taak wel mag worden opgedragen aan speciaal daartoe aangestelde personen, en behalve de noodige wetenschappelijke kennis wel zal vereischen jeugdige krachten, onverdroten ijver en vooral eene onverdeelde toewijding van al den beschikbaren tijd. Ik houd het

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz. (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)*

er voor, dat op dit terrein ontzaggeijk veel te doen is, juist omdat er tot nog toe zoo weinig op is gedaan. Die ambtenaren zullen, gelijk hunne taak bij deze wetsvoordragt omschreven is, onderzoek hebben in te stellen naar den toestand van de volksgezondheid; zij zullen, waar het noodig is, aanwijzing doen van de middelen die daarin verbetering kunnen brengen; zij zullen ook moeten handhaven de wetten, die in 't belang der volksgezondheid zijn of zullen worden vastgesteld. Indien ik naga, hoe weinig nog voor de volksgezondheid bijv. bij epidemien is gedaan; hoe weinig regels daaromtrent zijn aangegeven; hoe weinig maatregelen er genomen en krachtig gehandhaafd worden om besmettelijke ziekten te stuiten, of daarbij hulp aan te brengen; indien ik naga wat hier en daar moet worden gedaan om onze gast- en ziekenhuizen, onze weeshuizen en andere gestichten — soms pestpoelen van ziekte en allerlei ellende — te verbeteren, — dan wensch ook ik dat een krachtdadig toezigt in 't leven worde geroepen; dat men de gemeentebesturen, zoo al niet dwingen zal — want dit zou de vrijheid niet veroorloven, de inspecteurs hebben niet te dwingen —, maar hen toch met nadruk wijzen zal op de verplichtingen, die zij hebben te vervullen. Het zal eene *douce violence* wezen, als ik dit woord hier mag bezigen, omdat het daar straks werd gebruikt, wanneer aan een burgemeester, aan een gemeenteraad of aan een collegie van regenten, des noods in 't openbaar, zal worden aangewezen wat zal moeten worden gedaan om nadeel weg te nemen voor hen die aan hunne zorg zijn toevertrouwd; zulk eene aanwijzing in 't openbaar, uitgegaan van eene openbare autoriteit, kan eene heilzame strekking hebben; de nalatigen, de weifelachtigen zullen hunne dure verantwoordelijkheid gevoelen en het noodige niet langer durven uitstellen.

Wanneer ik nu de taak naga, welke die ambtenaren zullen te vervullen hebben, dan kan ik geen bezwaar maken tegen de kosten; ze zijn door den Minister voor het geheele Staatstoezicht globaal op f 75 000 geraamd; en wanneer men dan in aanmerking neemt, dat het tegenwoordige Staatstoezicht op de geneeskunde, hetwelk volgens ieders gevoelen zeer gebrekkig is, f 14 000 à f 15 000 kost, dan zullen wij voor ruim 1/2 ton méér in het genot komen van instellingen, die ik in het belang van de volksgezondheid zeer wensch; en ofschoon die som geene kleinigheid is, omdat de begroting er aanboudend mede bezwaard zal blijven, zoo geloof ik dat men, om het gewigt der zaak, en wanneer dat Staatstoezicht maar goede resultaten oplevert, waaraan ik niet twijfel, dan die som met genoegen jaarlijks op de begroting zal ontmoeten.

Men heeft ook het bezwaar geopperd, dat het personeel voor die inspecteurs en geneeskundige raden niet gemakkelijk zou te vinden zijn. Wij hebben reeds in de wet zelve de zekerheid, dat er niet voor elke provincie een geneeskundige raad, en dus ook niet een inspecteur zal behoeven te zijn. De Minister heeft de toezegging gegeven, dat hij dat personeel zoo weinig mogelijk zal trachten uit te breiden, en dit zal van zelf het geval zijn, wanneer men daartoe bij uitnemendheid ervaren, praktische en kundige menschen neemt. Het personeel zal nog niet twee derden van het bestaande personeel der geneeskundige commissien bedragen; het is ook algemeen bekend, dat men zeer gaarne in die tegenwoordig bestaande provinciale en plaatselijke geneeskundige commissien gezeten was; er bestond altijd eene soort van naijver, van emulatie, om in die commissien benoemd te worden, want in den regel bekleedt men in ons land gaarne de eene of andere betrekking. Ik vrees dus niet dat het personeel zal ontbreken voor die geneeskundige raden, vooral ook omdat zij meer prestige dan de vroegere commissien zullen bezitten en zij waarschijnlijk ook beter zullen worden geremunerend.

Men heeft nog het bezwaar aangevoerd, dat die raden ongeschikt zouden zijn aan den inspecteur. Ik heb dat nergens in het wets-ontwerp kunnen vinden. Mijs inziens zullen die raden uit onafhankelijke menschen bestaan, die hun gevoelens zullen zeggen en niet van hunne overtuiging zullen afgaan. Het zal aan den inspecteur staan, die gevoelens te colligeren en daaruit het besluit te trekken, dat hij vermeenen zal te behooren. Men heeft ook wel gesproken van grijze praktici als leden der raden en van heel jonge inspecteurs boven hen; maar mij dunkt dat de waarheid hier wel in het midden en de overdrijving in de uiterste termen zal liggen. Hoezeer het wenschelijk is, dat tot inspecteurs menschen worden benoemd in de kracht huns levens, die, met de noodige voortvarendheid beziel, eene drijvende kracht uitoefenen, zoo kan daartegen opwegen dat de raden, wat kalmer van aard, zacht en bedaard overleg betoonen, en als men dan geen al te jonge voorzitters benoemt en niet al te oude leden in de raden neemt, dan geloof ik dat de goede zaak daarbij geen nadeel zal lijden maar er zeker bij zal moeten winnen.

Ten slotte nog de bedenking, dat die inspecteurs inbreuk zouden maken op de vrijheid van de geneeskundigen, van de gemeente-

besturen en van de ingezetenen. Inbreuk op de vrijheid der geneeskundigen moet ik verklaren in het wets-ontwerp niet te vinden; men heeft wellicht eene bepaling van het vroegere wets-ontwerp voor den geest gehad, en hoezeer dit geene inbreuk was op de vrijheid van uitoefening der geneeskunst, maar eene misschien niet onwenschelijke strekking had om den geneeskundige te doen controleren waar hij zijn pligt vergat en nalatig was, en waar hij door zijne nalatigheid den dood van een huisvader zou kunnen veroorzaken, zoo is dit in deze wet niet opgenomen. Ik zie dus niet in, hoe de vrijheid van den geneeskundige in de uitoefening van zijn beroep zou kunnen worden belemmerd. Hem is enkel opgedragen eenige opgaven te doen, maar overigens zal het toezigt op den geneeskundige zich daartoe bepalen, of hij eene behoorlijke acte heeft en of hij zijne bevoegdheid niet overschrijdt.

Wat nu betreft de inbreuk op de vrijheid der gemeentebesturen, zoo is aan het Staatstoezicht alleen opgedragen de aanwijzing en bevordering der middelen tot verbetering der volksgezondheid en de handhaving der wetten in het belang der volksgezondheid vastgesteld. Men heeft vooral bezwaar gevonden in die *handhaving* der wetten en verordeningen, en daaruit afgeleid dat de inspecteurs maar dadelijk zelve de handen aan het werk zouden slaan bij uitstel of nalatigheid van de daartoe verplichten; maar ik voor mij zie in die handhaving nog geen *directe uitvoering* der wetten. Bij nieuw te maken wetten kunnen natuurlijk aan de gemeentebesturen *verplichtingen worden opgelegd*, en de inspecteurs zullen er de hand aan moeten houden dat die verplichtingen worden nageleefd, maar dwingen zullen ze niet; en als ze vertoogen doen, en als den gemeentebesturen nadrukkelijk worden herinnerd hunne verplichtingen, dan is dit nog geene inbreuk op hunne vrijheid. Men heeft gezegd: men zal zoo doende aan de gemeentebesturen kunnen voorschrijven wat zij moeten bouwen, wat afbreken en wat aanvullen. Ik zie dit niet in de wet. Bij de bestaande of bij nog te maken wetten zou hun wel zoo iets kunnen worden opgelegd, maar volgens deze wet zal het geneeskundig Staatstoezicht niet willekeurig *selon son bon plaisir* aan de gemeentebesturen kunnen zeggen: zij moet dit doen of laten. Wat zij bevelen zal zijn grond moeten hebben in eene wet of in eene verordening. En nu de bevoegdheid om de aangeduide lokalen binnen te treden. Ja, het is eene inbreuk op de vrijheid maar niet — zou als in de meeste wetten, om een fiscaal — maar om een algemeen belang te waarborgen.

Ten slotte. Hoezeer ik met den geachten spreker uit Groningen dweep met de vrijheid, zoo moet ik echter van hem verschillen wanneer hij zegt dat hij niet wil gedwongen worden om gezond te blijven. Indien werkelijk zulk een dwang uit deze wet kon voortvloeijen en ze effect kon hebben, dan wilde ik voor mij er mij gaarne aan onderwerpen.

Na al het gezegde zal het voor u, Mijne Heeren, wel niet twijfelachtig zijn of ik mijne stem voor deze wet zal uitbrengen.

De heer **van Meeuwen**: Het is voor mij altijd een pijnlijk gevoel, als ik eene wet, die met zoo veel zorg is ontworpen en in de andere Kamer behandeld, niet kan aannemen. Ik vind mij daartoe echter verplicht, omdat ik mij noch met de inspecteurs, noch met de adjunct-inspecteurs, noch met het geneeskundig Staatstoezicht kan vereenigen. Daarbij komt, dat ik ook mij niet kan vereenigen met het onderwerpen van allen aan een eenvoudig Staats-examen, ook van de personen, die reeds aan de universiteiten een graad hebben verkregen. Ik had met vele sprekers gewenscht, dat dit eerst dan zou plaats hebben wanneer de wet op het hooger onderwijs daar zal zijn. In meerdere beschouwingen zal ik niet treden; maar ik heb mij genoopt gevoeld de redenen op te geven, waarom ik mijne stem aan deze wotten niet zal kunnen geven.

De heer **Thorbecke**, Minister van Binnenlandsche Zaken. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] I.

De heer **van Nispen van Pannerden**. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*] II.

De heer **Fransen van de Putte**: Mijnheer de Voorzitter; ik had gehoopt dat de punten, waaromtrent ik inlichtingen zou hebben gewenscht te ontvangen, toegelicht zouden zijn door de verdedigers van deze voordragt, meer bepaald door den Minister van Binnenlandsche Zaken. Vermits ik daarin niet geslaagd ben, gevoel ik mij gedrongen een oogenblik het woord te vragen.

Gelijkheid van stand, Staatstoezicht op de volksgezondheid, Staatsexamen — dit laatste met eene kleine uitzondering waarop ik later wijzen zal — zijn de drie hoofdpunten, de drie lichtpunten voor mij in de wet. Dit neemt niet weg, dat er bij mij

XV. *Regeling van het geneeskundig Staats-oezigt enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

eene schaduwzijde bestaat, waarvan ik de nevelen voor mij wensch weggevaagd te zien.

Ik zal zooveel mogelijk ons verslag en het antwoord van de Regering volgen. Ik begin dus met de *magt der inspecteurs*. Ik verzoek de Vergadering niet bevreesd te zijn dat ik in herhaling zal vervallen nadat daarover reeds zoo veel is gezegd. Mijn denkbeeld daaromtrent is een ander dan ik tot dusver vernam. Daarom moet ik er een woord over zeggen.

Men bestrijdt de aanstelling van inspecteurs om de vrijheid. Ik vraag; is die vrijheid zoo onbepaald nuttig en wenschelijk? De heer van Beeck Vollenhoven las een artikel voor uit de bestaande wet, waaruit volgt dat de provinciale commissien eenig toezigt hebben en tot wien men zich wenden kan ingeval er vergripen plaats hebben. Die bepaling heeft men niet meer gehandhaafd. De Regering schijnt er voor teruggedeinsd te zijn een dergelijk artikel in de wet op te nemen, omdat men strijd voert voor de vrijheid, die de Regering hier ook onbepaald verdedigt en toezegt. Bij andere faculteiten schijnt het mij toe zoo niet te zijn. De practiserende advokaten schijnen die vrijheid zoo onbegrensd niet te verlangen, want op vele plaatsen bestaan toch raden van discipline. Moet er nu voor de geneeskundigen méér vrijheid bestaan? Ik vraag dit vooral met het oog op sommige plaatselijke toestanden. Kent men vooral den toestand op het platteland, dan geloof ik dat men voor die vrijheid zal terugdeinzen. Zal men bijv. wanneer een doctor zich schuldig maakt aan wangedrag hem durven aanklagen bij den regter? Ik ken een voorbeeld dat een geneeskundige in betrekking stond tot de plaatselijke regering en dat men dien geneeskundige niet heeft durven aanklagen, ofschoon daarvoor gegronde reden bestond. Moet men daartoe naar den officier van justitie gaan? Ik geloof het zal niet geschieden; het kwaad *blijft* ten platten lande heerschen. In de steden wordt ook niet zelden den staf der zedelijkheid weggegooid.

Het akademisch onderwijs. Welk een strijd! De hoogeschoolen gaan te niet door dit wets-ontwerp; een finale opstand daartegen van *medicinae doctores*! En echter zijn er ook adressen van professoren en doctoren ingediend aan de Kamers om deze wets-ontwerpen aan te nemen. Ik heb hier zoodanig adres voor mij van 5 October uit Amsterdam, Haarlem, Leiden, Zutphen enz. Deze verzoeken alle de Regering die wetsbepalingen niet los te laten.

Door dien strijd wist ik niet heen te komen, en toch was ik inderdaad tot een besluit gekomen. Maar wat gebeurt? Ik las het antwoord der Regering op ons verslag, dat zoo merkwaardig is dat ik bijna schroom daarover te spreken. Ik zou haast zeggen dat de Minister daarin verklaart een monopolie op te rigten voor de hoogeschoolen. In de vierde paragraaf van het antwoord der Regering op ons verslag lees ik:

„Slooping van het universitair onderwijs in de geneeskundige wetenschappen is geenszins de strekking van het tweede wets-ontwerp en zal daarvan, naar de overtuiging van den Minister, ook niet het gevolg zijn. Hij deelt geheel in het gevoelen van die leden, welke aan het hooger onderwijs tot opleiding voor den geneeskundigen stand de grootste waarde hechten en meenen, dat het radicaal van geneeskundige het best door universitair onderwijs verkregen wordt. Daarom zijn ook de eischen, welke voortaan aan de geneeskundigen zullen worden gesteld, op de hoogte van het universitair onderwijs gebracht. Zij zijn niet geringer dan wat thans van den *medicinae doctor* wordt gevorderd. Om aan de voorgeschreven examens te voldoen, zal eene volledige geneeskundige opleiding en ontwikkeling onmisbaar zijn. Aan gebrekkige inrigtingen van onderwijs kan die niet worden verkregen. Had de wet verblijf aan eene hoogeschool gedurende eenige jaren moeten gebieden? Kan zij dit? Het beginsel van vrijheid van onderwijs geldt in Nederland sedert eene halve eeuw. In het Koninklijk besluit omtrent het hooger onderwijs van 1815 is dat beginsel reeds opgenomen. Het verblijf aan eene hoogeschool wordt ook thans niet gevorderd van hem, die den titel van *medicinae doctor* wil erlangen. Die titel wordt dan ook menigmaal zonder verblijf aan eene hoogeschool verkregen. De geringere kostbaarheid van het onderwijs, dat thans het radicaal van heilmeester en vroedmeester kan doen verwerven, houdt nu vele jongelieden van de hoogeschool verwijderd. Voortaan zal die reden niet bestaan.”

Maar in hetgeen volgt, en waarop ik des Ministers bijzondere aandacht verzoek, daarin lees ik niets meer of niets minder dan een monopolie, ingesteld voor de hoogeschoolen.

„Het is niet gemakkelijk”, zegt de Minister, „in te zien, hoe men buiten de hoogeschool in korter tijd en met minder kosten dan aan eene hoogeschool de voortaan te vorderen ontwikkeling van wetenschap zal kunnen verkrijgen. De bestrijders van het ontwerp zijn in gebreke gebleven dit voldoende aan te toonen. Men heeft gewezen op Amsterdam. Doch het verblijf aldaar is zeker niet min-

der kostbaar dan in eene der akademiesteden. En waarom zou men daar met korteren tijd van studie kunnen volstaan? Zij, die de aanzienlijke kosten van volledige geneeskundige opleiding niet kunnen bestrijden, zullen voortaan een ander beroep kiezen.”

Ik heb er allen eerbied voor, maar dit staat vast, dat wanneer de Minister hier duidelijk uitspreekt, dat de genoemde inrigtingen niet wel op de hoogte kunnen komen om dat onderwijs te geven; dat naar Zijne Excellentie's oordeel *alleen volledig aan de hoogeschoolen* kan verkregen worden en dat het zelfs aan de inrigting te Amsterdam, zoo zij tot zoodanigen toestand mogt verheven worden, even kostbaar zal zijn dan te Leiden. Dan vraag ik, bij de vereischten voor de gelijkstelling, wat schiet dan over? Die bijzondere scholen, zegt de Minister, kan hij er niet brengen, en als men er niet zoo opgeleid kan worden, noch de kosten bestrijden, moet men maar een ander beroep kiezen. Derhalve *dit* of men moet naar de hoogeschool! Het zal mij zeer aangenaam zijn, indien ik ten deze door den Minister worde ingelicht. Dit zie ik althans in dat de vrees, dat de hoogeschoolen ontvolkt zullen worden, dan niet bewaarheid zal worden.

En hieraan sluit zich nog een ander onderwerp van strijd. Ik heb reeds gezegd dat ik daarop terug zou komen, namelijk den strijd tegen het *Staatsexamen*. Toen de eerste wet kwam, was er Staatsexamen bepaald voor hen die geen universitair onderwijs genoten hadden. Toen was men zeer bezorgd dat de gelijkstelling, die de wet moest daarmstellen, niet zou bevorderd worden. Daarna is er ingekomen dat hij, die universitair onderwijs heeft genoten, ook nog een Staatsexamen moest doen. Wat mij betreft, Mijnheer de Voorzitter, ik zie daar zoo groot bezwaar niet in, maar de strijd daarover is in de medische wereld zeer heftig geweest en ik heb natuurlijk over dat onderwerp geraadpleegd met deskundigen. Ik heb hun de vraag gesteld, of er geen middel geweest was, om hen te bevredigen die universitair onderwijs genoten hebben, zonder aan een Staatsexamen onderworpen te worden en toch de gevorderde gelijkheid niet te verbreken. Het is wel te laat voor de wet, maar deze heeft voorbehouden hetgeen te veel ingrijpt op de regeling van het hooger onderwijs, bij deze uit te maken.

Het kan dus zijn nut hebben dit onder de aandacht van den Minister te brengen, voor het geval het hem nog zal gegeven zijn om de wet op het hooger onderwijs in het leven te roepen.

Zou het niet mogelijk geweest zijn om leden uit de commissie van het Staatsexamen te doen zitting nemen bij het eindexamen of promotie aan de universiteit, ten einde zich te verzekeren dat aan dezelfde eischen van bekwaamheid worde voldaan? Zou men aldus niet de vrede gesticht hebben?

Ik kom nu tot de *overgangsbepalingen*. Ik kan moeilijk vrede hebben met de verdrijving ook hier van de vrijheid. Ik ben er niet tegen om bestaande toestanden te eerbiedigen, ik acht dat eene daad van regvaardigheid; maar indien de eerste geachte spreker van dezen morgen gevraagd heeft, of het der Regering ernst is met deze wet, dan mag ik er de vraag bijvoegen, of de Regering eene krachtige uitvoering aan deze wet kan en zal geven. Men heeft nu aan de plattelands-geneesheeren meer regt gegeven dan ze thans hadden. Men verdedigt dit door er op te wijzen dat die toestand reeds bestaat. Dit kan toch alleen geschied zijn door het niet handhaven der nog vigerende wet. Waarom zou bij krachtige handhaving der wet die ter sluik doorgedrongen vrijheid niet gekeerd en die heeren tot hunne eigenlijke bevoegdheid kunnen beperkt worden; zou dat aan de oekonomie dezer wet schaden? Het zou gewis hunne oorspronkelijke regten niet verkorten.

Hoe zal het nu gaan met de circa 120 jongelieden, die men zegt in een jaar gepromoveerd zullen worden; zullen die jongelieden eene plaats vinden? Het mag zeer betwijfeld worden.

Die oude plaatsen toch worden niet vacant; dit staat den jongeren 10, 25 of meer jaren in den weg.

Ik heb met betrekking tot dit 4de punt nog eene vraag aan den Minister te rigten. In de Tweede Kamer en ook in ons verslag is de bezorgdheid te kennen gegeven, dat door het opgelegde Staatsexamen, waaraan hooge eischen verbonden zijn, de lust tot studie in die vakken zou verminderen. De Minister antwoordt: „Dat slechts *weinig* zich op de geneeskunde zullen gaan toelengen, en er dien ten gevolge behoefte, ja gebrek aan geneeskundige hulp zal ontstaan, echter niet schijnt te duchten. De thans bestaande overvloed van geneeskundigen pleit reeds hiertegen.” Ik kan mij hiermede vereenigen, maar wensch ophelderingen omtrent hetgeen nu volgt: Opheldering? Zij volgt zeer goed. „De Kamer vrees voor gebrek aan geneeskundige hulp” — de Minister niet. Maar er volgt: „zoo die hulp ontbreekt, moet er in voorzien worden” — en nu volgt de vraag: „geeft de wet die magt? Over andere geneeskundigen heeft de Regering geene beschikking. Mogt evenwel na verloop van tijd hier of daar op het platteland

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

zich dit gebrek voordoen, dan zou daarin behooren te worden voorzien.

Ik begrijp niet, hoe aan de wet de magt kan worden ontleend om in die leemte te voorzien; door bij voorbeeld een officier van gezondheid van de marine of van het leger naar zulke plaatsen te zenden?

Het zou mij aangenaam wezen, indien de Minister ons het remedie voor die kwaal zou willen mededeelen.

Ik weet niet of de loop der beraadslaging medebrengt, dat wij nu over alles kunnen spreken, dan wel of op sommige artikelen zal kunnen worden teruggekomen bij de behandeling der volgende ontwerpen; maar ik hoop dat de Voorzitter mij zal veroorloven een punt te behandelen, al betreft het een artikel van de derde wet. In ons verslag komt omtrent art. 15 dier wet het volgende voor:

„In ééne afdeeling werd aangemerkt, dat er tusschen de beide laatste zinsneden van dit artikel eenige tegenstrijdigheid schijnt te bestaan, in zoover bij de eene aan vroedvrouwen wordt toegestaan in geval van nood tot de vereischte kunstbewerking, die geen uitstel kan lijden, over te gaan, en in de andere daarbij het gebruik van verloskundige werktuigen wordt uitgesloten.”

Daarop antwoordt de Minister:

„De schijnbare tegenstrijdigheid zal zijn opgeheven wanneer men bedenkt, dat niet bij alle verloskundige kunstbewerkingen het gebruik van werktuigen noodig is, bijv. bij de keering. Het 2de lid van het artikel heft onder sommige omstandigheden het verbod op; het 3de beperkt die opheffing tot de gevallen waarin geene werktuigen noodig zijn. Ook de Minister wenscht zeer verheffing van den stand der vroedvrouwen.”

Ik wensch dit laatste met den Minister. Maar ik moet den Minister vragen, of zijn antwoord wel rijmt met hetgeen in de wet staat. Zeer dikwijls gebeurt het in plattelandsgemeenten, dat de vroedvrouw en de heelmeeester ver van elkander verwijderd wonen, ja zelfs dat de vroedvrouw geene andere vroedvrouw in de nabijheid heeft. Doch indien zij nu, in geval van nood, geene instrumenten mag bezigen, moeten moeder en kind dan maar bezwijken? Ik beveel deze zaak in de aandacht der Regering aan.

Ik wensch nog een woord te zeggen over de homoeopathie, en gaarne zou ik vernemen, of deze als eene *wetenschap* of als eene *kunst* beschouwd moet worden? Is zij eene wetenschap, dan bestaat er eene leemte in de wet. Ofschoon de apothekers de Pharmacopoea Neerlandica moeten volgen, is er niet verboden dat zij ook andere geneesmiddelen in voorraad hebben; doch men heeft de opmerking gemaakt, dat er dan eene pharmacopoea voor de homoeopathie zal moeten vervaardigd worden, terwijl dan nog bovendien de apothekers in de bereiding dier middelen ervaren zouden moeten zijn. Is de homoeopathie eene kunst, dan heeft iedereen het regt tot verkoop van de daarvoor benodigde medicijnen; ik geloof echter, dat de zaak veel te ernstig is, om haar met eene kunst gelijk te stellen. Een aantal leeken in het vak hebben een adres ingezonden, waarbij zij verklaren dat zij van die nieuwe geneeswijze gediend willen zijn. Deze zaak heeft eene zeer ernstige zijde, die aan de Regering wel bekend zal zijn, en die ik niet bij name zal noemen; doch indien zij aan de Regering niet bekend is, is het dringend noodig dat deze zich op de hoogte stelle en overwege, of er niet met der tijd, zoo niet reeds nu, eene aanvullingswet zal noodig zijn.

De heer **Hein**: De geachte spreker uit Gelderland heeft mij uitgenoodigd het wets-ontwerp I nog eens in te zien, omdat ik ten onrechte zou gemeend hebben dat over meer dan eene provincie een geneeskundige raad kan worden benoemd. Ik heb de wet nagezien, maar ik ben niet meer ingelicht. Ik zag dat over meer dan eene provincie een inspecteur kan worden benoemd, en daar de wet niet peremptoir bepaalt dat in elke provincie een raad moet zijn, zoo meende ik, dat, waar over meer dan eene provincie een inspecteur is aangesteld, dit ook met den geneeskundigen raad het geval zou mogen zijn. Bedrieg ik mij, dan zal ik gaarne door den Minister worden te regt gewezen. Is mijne opvatting juist, dan zal aan het bezwaar van dien geachten spreker voldaan zijn. In ieder geval zal het mij aangenaam zijn van den Minister te vernemen dat niet dan in de uiterste noodzakelijkheid het personeel en van raden en van inspecteurs zal worden uitgebreid.

De heer **Cremers**: Tegen wetten als deze zou ik niet ligt stemmen om voorbijgaande bezwaren. Ik zou dus deze wet niet afstemmen om het bezwaar van de meerdere bevoegdheid die aan de plattelands-heelmeesters voor geneeskunst, aan doctoren in geneeskunde voor de heilkunst, zonder examen gegeven wordt, noch welligt om de droogisten, wier toestand in deze wet niet goed

geregeld is, maar die toch, ik hoop dit, in de praktijk met die billijkheid zullen behandeld worden, waarop zij aanspraak hebben en de Minister het uitzigt opent. Maar over bezwaren: strijd met de vrijheid en bevoegdheden, die volgens onze Staatsinstellingen aan de provinciale en gemeentebesturen toekomen, kan ik niet heen-stappen.

Dat ik gezegd heb dat ik niet wil gedwongen worden gezond te zijn, zal men wel *cum grano salis* willen opvatten. Kan de geachte spreker uit Zuidholland, die mij op dit punt tegen viel, mij voor altijd gezondheid inblazen, ik zou onverstandig wezen als ik dit niet aannam, maar noch hij, noch iemand kan mij op deze wijze gezondheid verzekeren. Daarom wil ik niet gedwongen worden om te doen wat volgens dezen of genen goed is voor mijne gezondheid, te minder omdat men op de eene plaats mij eene aderlating, op de andere plaats het gebruik van voedzame spijs zal voorschrijven. Daarom wil ik niet dat aan de provinciale en de gemeentebesturen als regel kunne worden opgelegd om dit of dat te doen. De Minister antwoordt, dat de inspecteur de magt niet zal hebben om te bevelen; hij zal slechts kunnen raden. Maar dan begrijp ik het woord handhaven in deze wet niet. De burgemeester van elke gemeente moet de publieke orde handhaven; mag hij nu alleen, daar waar wanorde ontstaat, een goeden raad geven, zonder dat hij aan de politie-agenten mag bevelen den rustverstoorder bij den kraag te pakken, dan zal hij de orde wel niet kunnen handhaven. Wie handhaven moet, heeft, mijns inziens, de magt tot handelen en tot wegruiming van hetgeen het doel in den weg staat, dat men wil bereiken. Deze en geene andere beteekenis heeft het woord handhaven.

Dat woord is in het ontwerp gekomen, toen er nog de bepalingen omtrent een werkdadig toezigt van de inspecteurs op de praktijk en zelfs op de zedelijkheid van de geneeskundigen in voorkwamen, die de Tweede Kamer er heeft uitgeligt. In deze wet, zoo als ze ligt, is de magt van de inspecteurs verminderd; maar het woord handhaven is gebleven en geeft hem een voor de maatschappij vrij lastig handvat.

Intusschen wensch ik te ondersteunen hetgeen de geachte afgevaardigde uit Zeeland gezegd heeft. Het werkdadig toezigt van de inspecteurs op de praktijk is uit de wet geligt en daarvoor is niets in de plaats gekomen. Er is evenwel een toezigt op advocaten, op notarissen, ook op procureurs en zelfs op predikanten. Nu acht ik het noodig, dat de maatschappij op hen, aan welke zij een privilege tot uitoefening van hun beroep geeft, toezigt houde. Ik geloof dat een goed geregeld toezigt op den geneeskundigen stand nuttig en ook aan de medici niet onaangenaam kan zijn; en was het dit al, ik zoude het evenwel vaststellen. Het gemis daarvan is een bewijs van de verkeerde inrigting van het tegenwoordige voorstel, want ik erken, dat het onverdragelijk was voor den ganschen stand, onderworpen te zijn aan een persoonlijk toezigt en gezag van iemand, bekleed met de magt die het wets-ontwerp aan den inspecteur geeft. Ware dit geregeld, dan zou de Minister niet hebben moeten erkennen zoo men aanmerkingen maakt op de rekeningen van een geneesheer, dat men niet, zoo als ten opzichte van advocaten en procureurs het geval is, de rekening kan laten taxeren, maar dat men bloot het *advies* van den inspecteur kan vragen? Waar zal de patient regt krijgen? Daarin voorziet de wet niet en dat betreurt ik.

De heer **van Rhemen van Rhemenshuizen**: Nog een enkel woord, Mijnheer de Voorzitter, om op eenige punten terug te komen waarop de Minister in zijne rede mij meer bepaald beantwoord heeft. De Minister heeft, indien ik hem wel verstaan heb, eenigermate gewraakt, dat ik autoriteiten tot staving van mijne meening had aangehaald. De Minister zegt: het komt niet op autoriteiten, maar op redenen aan; dat erken ik; maar ik beaamde de redenen van afkeuring van die autoriteiten, waarin ik vertrouwen stel, vooral in een onderwerp dat mij zoo vreemd is en waaromtrent ik verplicht ben een gevoel uit te brengen.

Op het staatkundig terrein ben ik misschien eenigermate meer te huis en toch raadpleeg ik altijd met groote belangstelling de aantekeningen op onze Grondwet van den hoogleeraar Thorbecke als eene autoriteit. Ik geloof dat het een natuurlijk gevolg is van den wensch om zich een onderwerp eigen te maken en zoo mogelijk een juist oordeel uit te spreken.

Ik ben van meening dat de verbetering van het hooger onderwijs moest voortgaan en dat zich daarop moet baseren de geneeskundige regeling. De Minister meent dat deze wet ons den weg zal banen tot de verbetering van het hooger onderwijs. Ik ben in dit opzigt ook weder, dank zij de autoriteiten, van een ander gevoelen. Ik meen dat het hooger onderwijs de basis moet zijn, waarop men voort moet bouwen; want hoe zal aan de strenge eischen der wet worden voldaan wanneer men niet den weg opent en de plaats

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

aanwijst waar de kundigheden kunnen worden verkregen? Men zal er toe moeten komen om elders dan aan de hoogeschole de gelegenheid te openen de om vereischte kundigheden te verkrijgen, terwijl, wanneer aan de hoogeschole het hooger onderwijs ware verbeterd, daar de plaats zou zijn om dien schat van kennis te verkrijgen welke de universiteit moet aanbieden.

De inspecteurs. De Minister heeft gezegd, dat zij niet zijn eene dwingende magt. Niet direct, het is waar, maar wel indirect. Wanneer de inspecteur wenken geeft aan den Minister, wanneer de Minister schrijft aan Gedeputeerde Staten en deze aan de plaatselijke besturen, dan is de inspecteur indirect la force motrice, die de zaak in beweging brengt en dan volgt la douce violence. De inspecteur kan de gemeentebesturen alzoo indirect noodzaken maatregelen te nemen, die hij noodig oordeelt.

Het openbaar ministerie, zegt men, moet vervolgen. Maar de inspecteur zal zich wenden tot dat openbaar ministerie met zijn klagten. Ik geloof dat er eene zeer groote indirecte magt aan den inspecteur wordt gegeven.

Eindelijk de homoeopathie. Ik herhaal dat ik het beginsel om de artsijbereidkunst van de geneeskunst af te scheiden niet wraak. Maar ik vraag: moest er op dit beginsel geene uitzondering worden toegelaten, wanneer men althans wil erkennen, dat de homoeopathie eene wetenschap is? Dit is de vraag die ik gedaan heb en die in de wet eene bevredigende oplossing had kunnen vinden. De homoeopathie zal nu niet kunnen uitgeoefend worden. In enkele groote steden heeft men wellicht apotheken, die homoeopathische middelen afleveren, maar in bijna alle gemeenten heeft men die niet en daarom zal de toepassing der homoeopathie onmogelijk zijn.

De heer **Thorbecke**, Minister van Binnenlandsche Zaken. [Deze rede zal nader worden medegedeeld.] II.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wets-ontwerp regelende het geneeskundig Staatstoezicht enz., daarna in zijn geheel aan de stemming onderworpen, wordt met 26 tegen 8 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: van Beeck Vollenhoven, Cost Jordens, Blankenheym, Smit, van Swinderen, de Vos van Steenwijk, Frans van de Putte, van Eysinga, Verschoor, Hengst, Geertsema, van Sasse van Ysselt, Hein, Tonckens, Sassen, Huydecoper van Maarsseveen, van Vollenhoven, van der Lek de Clercq, Viruly, Beerenbroek, Boreel van Hogelanden, Messchert van Vollenhoven, van Andringa de Kempenaer, van Aylva van Pallandt, van Nispen van Pannerden en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: Taets van Amerongen, 't Hooft van Benthuisen, van Weel, van Meeuwen, Schimmelpenninck van der Oije, Hartsen, Cremers en van Rhemen van Rhemenshuisen.

De Voorzitter deelt mede:

1°. dat de heer Michiels van Kessenich door huisselijke aanlegenheden genoodzaakt is geworden de residentie te verlaten.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

B. dat de Commissie van Rapporteurs gereed is met haar Verslag over het wets-ontwerp houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de suikerbelasting tusschen Nederland, België, Frankrijk en Engeland.

Dit stuk zal worden gedrukt en rondgedeeld en de beraadslaging over het wets-ontwerp gehouden worden op Donderdag, den 1sten Mei, des voormiddags ten 11 ure.

De beraadslaging wordt daarop verdaagd tot den volgenden dag, des voormiddags ten 11 ure.

VERSLAG UITGEBRAGT IN DE ZITTING VAN 30 MEI.

VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
ontrent het wets-ontwerp tot goedkeuring van het verdrag betreffende de suikerbelasting tusschen Nederland, België, Frankrijk en Engeland.

Terwijl het thans ter goedkeuring aangeboden verdrag tusschen vier bevriende mogendheden door de leden eener afdeeling gunstig opgenomen werd en geene aanleiding gaf tot eenige aanmerking, was er in de overige afdeelingen meer of minder verschil van gevoelen omtrent de beginselen van deze internationale regeling van het heffen en teruggeven of afschrijven van de suikerbelasting. De groote meerderheid betoonde zich echter geneigd het tractaat goed te keuren, daar men het thans geraden achtte in het belang van die regeling over sommige bezwaren heen te stappen.

1. Die leden, welke het meest op zulke bezwaren meenden te moeten drukken, wezen inzonderheid op het thans aangenomen typenstelsel, waarin vooral de groote moeilijkheid gelegen is om eene zoo wenschelijke eenheid tusschen de contracterende partijen te handhaven. Dit stelsel werd viciëus genoemd, omdat het uit zijnen aard de ongelijkheid in de hand schijnt te moeten werken. Men vreesde dat dit bij de uitvoering maar al te zeer blijken zal en dat de Nederlandsche suiker-industrie daardoor aan de vreemde zal worden opgeofferd. De handel heeft zich dan ook reeds bij voorraad bijna eenparig tegen het typenstelsel verklaard. De belangen van Engeland en van Nederland loopen sterk uiteen. Engeland heeft vooral belang bij de suikers van mindere qualiteit, terwijl Nederland bijna uitsluitend de markt heeft van de hogere nommers. Indien men, met verzaking der eenheid, het typenstelsel invoeren wil, dan ontstaat er behoefte aan meerdere classificatie. Had men in deze materie consequent willen handelen, waarom dan niet liever de toevlugt genomen tot eene algeheele afschaffing van de suikerbelasting of tot raffinaderijen en entrepôts? Het typenstelsel opent de deur voor velerhande misbruiken en zal in de uitvoering zeker mank gaan, wanneer het niet in al de contracterende Rijken met de meeste naauwgezetheid in praktijk gebragt wordt.

Het voordeel, dat in België en Frankrijk aan de beetwortel-suikerfabricatie wordt toegekend, is ook zeer bedenkelijk. Sommige leden meenden dat nu reeds goed ingerigte fabrieken van die soort hooger rendement verkrijgen dan 1,5 pond per vat sap en zelfs 1,8 pond bereiken kunnen. Al moge dit thans nog niet algemeen geschieden, dan zal de wetenschap, die, ook bij deze fabricatie, haar laatste woord nog niet gezegd heeft, haar wellicht spoedig daartoe in staat stellen. Wanneer dit plaats heeft en eene der contracterende partijen verhoogt den aanslag der beetwortelsuiker niet, om het belang van zijnen landbouw te bevorderen, dan zullen de fabrikanten van die suiker, ten koste der raffinadeurs van riet-suiker, groote voordeelen genieten. — Sommige leden meenden de Regering nu reeds te moeten waarschuwen, dat zij niet al te vrijgevig zij in het verminderen van de differentiele regten op Java, vermits alsdan verzwakt zoude worden de compensatie, die Nederland bezit voor het stelsel van sur- en détaxes, 't welk Frankrijk zich voorbehouden heeft ten behoeve van zijne suikers, uit de Fransche kolonien, met eigen vlag aangevoerd.

2. Deze bedenkingen werden door onderscheidene leden met nadruk wedersproken. Men beweerde dat het typenstelsel nu reeds den grondslag van den suikerhandel uitmaakt, en alleen den juisten maatstaf in deze materie aan de hand geeft. Eene afschaffing van de suikerbelasting wordt verboden door het belang van de schatkist, en het stelsel van entrepôt is in Engeland genoegzaam gebleken niet houdbaar te zijn uit hoofde van de noodwendig daarmede gepaard gaande fiscaliteit. De bescherming, die aan de beetwortelsuikers wordt toegekend, kan niet geheel ontkend worden, maar zij is ook uit den aard der zaak zelve niet geheel weg te nemen. Daarentegen beschouwde men het als een groot voordeel, dat Frankrijk eindelijk ernstige stappen doet om zijn behoudend, ja bijna prohibitief handelsstelsel te laten varen en zich geneigd betoont een nieuw vrijgevig stelsel in te voeren. Niet alleen de suiker-industrie heeft belang daarbij, maar ook voor vele andere takken van nijverheid kan die verandering van handelsbeginsel in Frankrijk groote voordeelen afwerpen. Men behoort derhalve aan dat land de hand te reiken en sommige bezwaren ter zijde te stellen. Buitendien zal er uit het verdrag een nieuw voordeel ontspruiten, dat de sui-

80STE ZITTING. — 30 MEI.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)
(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERINGEN, *uitgesproken door den heer*
van Nispen van Pannerden *in de zitting van*
den 30sten Mei 1865.

[Zie bladz. 237.] I.

Ik wensch mij te onthouden van algemeene beschouwingen over de vier aanhangige wets-ontwerpen.

Ik ben voornemens om bij elk dier wets-ontwerpen de bijzondere punten te bespreken waaromtrent ik het noodig reken een woord in het midden te brengen. Ik zal daarom de vraag nu niet onderzoeken of men deze wets-ontwerpen moet aannemen, alleen omdat de bestaande wetgeving zoo gebrekkig is.

Ik wensch nu een paar vragen te doen, eene opmerking te maken.

Begrijp ik het wel, dan is het doel van dit wets-ontwerp om door inspecteurs en adjunct-inspecteurs eene permanente enquête over de volksgezondheid te doen houden en uit de verslagen, die door die ambtenaren en door de geneeskundige raden zullen worden opgemaakt, de bouwstoffen te verzamelen tot de voordragt van eene of meer wetten, die tot de volksgezondheid betrekking zullen hebben. Zoo ver mijne kennis reikt, bestaan er op dit oogenblik in ons land geene wetten, die dat gewichtige onderwerp regelen.

Het tweede punt, waarover ik een woord wensch te zeggen, betreft de *inspecteurs*. Mijn geachte vriend, naast mij gezeten, die de verdediging dezer wets-ontwerpen op zich genomen heeft, erkent dat het stelsel van inspecteurs omslagtig is; maar ik geloof dat het ook zeer kostbaar is en voel nog eenigen twijfel of het wel noodzakelijk is. Tot nog toe heb ik over tot de denkbeelden, door den heer van Bosse in de Tweede Kamer ontwikkeld en ik betreur dat het amendement, door hem voorgedragen, met even in de 30 tegen 29 stemmen is verworpen, want het amendement zou ons van die algemeene inspecteurs bevrijd en aan de Regering de gelegenheid gegeven hebben, als zij het noodig oordeelde, enkele inspecteurs voor bijzondere onderwerpen te benoemen.

Maar wat zal nu de verhouding zijn van die inspecteurs tot de gemeentebesturen? De heer van Rhemen van Rhemenschuizen heeft herinnerd, dat de Minister in de Tweede Kamer gesproken heeft van eene *douce violence*. Zal het nu de bedoeling van den Minister zijn om aan de opmerkingen en voorstellen, welke die inspecteurs aan de gemeentebesturen kunnen mededeelen, en aan het overleg, hetwelk op grond van de tweede alinea van het ten deze toepasselijk artikel plaats moet hebben, eene zoodanige strekking te geven, dat die inspecteurs eigenlijk zullen worden de personen die aanwijzen wat er geschieden moet, terwijl de gemeentebesturen door eene *douce violence* er toe zullen gebragt worden om datgene te volgen wat de inspecteurs nuttig en noodig oordeelen?

Het derde punt, hetgeen ik wensch te bespreken, is de magt tot het binnentreden der woningen, in art. 5 gegeven.

In de eerste alinea wordt aan de geneeskundige ambtenaren en de leden der geneeskundige raden, de laatste voorzien van eene schriftelijke magtiging van den inspecteur, de bevoegdheid gegeven om eenige bepaald aangewezen gebouwen binnen te treden, ook des nachts, in het belang der gezondheid.

De 2de alinea bepaalt de wijze waarop van die bevoegdheid moet worden gebruik gemaakt ten opzichte van gebouwen of gedeelten van gebouwen, die niet openbaar zijn.

De 3de alinea luidt: »Van dit binnentreden en van de redenen die daartoe geleid hebben, wordt door hem, die krachtens bovenstaande bepaling daarbij tegenwoordig is geweest» (dat is dus de burgemeester of de kantonregter) »binnen tweemaal 24 uren proces-verbaal opgemaakt en aan den ingezetene wiens woning is binnengetreden in afschrift is medegedeeld.» Men lette wel op de aanduiding: »aan den ingezetene wiens woning is binnengetreden.»

In de afdeeling waartoe ik de eer had te behooren bestond verschil van gevoelen over den uitleg, dien men aan deze bepalingen moest geven. Eenigen beweerden, dat eene bijzondere woning wel mogt worden binnengetreden, omdat de woorden in de 3de alinea voorkomende: »aan den ingezetene wiens woning is binnengetreden» anders geen zin zouden hebben. Anderen meenden dat dit volstrekt niet in de bedoeling van den Minister of in het geheele artikel, zoo als het in zijn zamenhang opgevat moest worden, gelegen was.

De gerezen bezwaren gaven aanleiding om aan den rapporteur te verzoeken om in de Commissie van Rapporteurs eene vraag over

te brengen en het voorstel te doen om die in het Verslag op te nemen. Die vraag zou de volgende strekking hebben: In de koopsteden bestaan woningen, waarvan het gelijk met de straat gebouwde gedeelte pakhuis en werkplaats is. De eerste en de volgende étages dienen tot woning van het gezin des eigenaars, of zijn verhuurd. Dat dat pakhuis en die werkplaats mogen worden binnengetreden, bleek, naar het oordeel der meeste leden, duidelijk uit de 1ste alinea; maar nu wenschte men te weten of het overige gedeelte van dat gebouw, hetgeen tot bijzondere woning dient, ook mogt worden binnengetreden.

Ik maak er volstrekt geen verwijt van aan de Commissie van Rapporteurs, dat zij het niet noodig geoordeeld heeft eene duidelijke vraag daarover aan de Regering te rigten. Ik erken haar regt, om, van hetgeen in de afdeelingen behandeld wordt, op te nemen wat zij goedvindt en weg te laten wat zij minder noodig oordeelt, indien het niet als grond voor verwerping of aanneming eener wet is aangevoerd. Men versta mij dus wel: geene de minste bedenking tegen de handelwijze der Commissie van Rapporteurs.

Maar nu antwoordt de Minister op hetgeen daaromtrent in het Verslag gezegd is: »Dit artikel geeft niet het regt, om de vrijheid van eene bijzondere woning te krenken.» Is dat antwoord duidelijk? Misschien voor de meesten uwer, maar niet voor mij; want indien de wet de magt geeft om de woningen binnen te treden, dan krenkt men niet, als men van die magt gebruik maakt.

Er bestaat tusschen de redactie van de drie alinea's geen behoorlijk verband en de woorden van de 3de alinea zijn zeer ongelukkig gekozen. De Minister zal mij zeggen: maar dat is mijne schuld niet. Dit weet ik ook, maar ik heb niet te beoordeelen wat met en wat zonder 's Ministers toestemming in de wet geschreven is, maar wat in de wet staat, onverschillig hoe het er in is gekomen.

Nu wil ik trachten dit punt tot duidelijkheid te brengen en den Minister de gelegenheid te geven om zich over de strekking van dit artikel te verklaren.

In mijn oog wordt door de eerste alinea alleen de magt gegeven om in het belang der volksgezondheid binnen te treden: 1°. alle openbare gebouwen; 2°. scholen; 3°. alle gestichten van liefdadigheid; 4°. alle slaapsteden, fabrieken en andere werkplaatsen, en 5°. alle kazernes en gevangenissen. Het staat vast dat een gebouw, niet in eene dier categorien vallende, niet mag worden binnen getreden.

Maar nu is dikwijls aan bijzondere scholen verbonden of daarmede vereenigd de woning des onderwijzers en aan fabrieken of werkplaatsen de woning des eigenaars of van anderen die die woning in gebruik hebben. Nu neem ik aan dat die gedeelten van de gebouwen die tot bijzondere woningen dienen, niet mogen worden binnengetreden in het belang der volksgezondheid. Ik hoop en vertrouw dat de Minister een bepaald antwoord zal geven. De Minister heeft toch in de andere Kamer gezegd dat hij een voorstander is van de door de Grondwet gewaarborgde vrijheid van bijzondere woningen, en ik hoop dus dat de Minister met deze mijne opvatting van het artikel zal instemmen.

Is dit zoo, dan zou dit artikel, dat eerst een onoverkomelijk bezwaar tegen deze wet voor mij opleverde, geen bezwaar meer voor mij hebben, want de toepassing zal komen in de handen onzer onafhankelijke regterlijke magt. Geeft dus de Minister toe, dat mijne uitlegging strookt met den zin en de strekking van dit artikel, dan zullen uit de gebrekkige redactie geen groote bezwaren voor de ingezetenen kunnen voortvloeijen.

[Zie bladz. 239.] II.

De Minister is zijne rede geëindigd met te zeggen: zullen wij geene voorbereidende maatregelen nemen om een zoo lang verwaarloosden toestand tot een onderwerp van onderzoek te maken, ten einde daarna wetten voor te dragen, en in overweging te nemen, welke maatregelen genomen moeten worden? Ik heb dat denkbeeld geenszins bestreden; ik beaam dat. Ik heb slechts de vraag gedaan: is de wijze, waarop men dat onderzoek wil instellen, niet te kostbaar? Zoude men niet met veel minder kosten hetzelfde doel hebben kunnen bereiken? Ik heb met genoegen gehoord, dat de Minister het voornemen heeft niet in elke provincie een inspecteur aan te stellen; daardoor toch zullen de kosten minder worden en ik juich dat dus zeer toe.

Heb ik straks gezegd, dat ik tegen blijvende inspecteurs gestemd was, dan heb ik mij zeer onjuist uitgedrukt. Ik heb gezegd, dat ik het denkbeeld door den heer van Bosse in de andere Kamer voorgestaan toejuich, dat strekte om de algemeene inspecteurs te doen wegvallen, maar om aan de Regering over te laten om wan-

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht enz.* (Beraadslaging over wets-ontwerp I.)

neer zij voor eenig bijzonder onderwerp een inspecteur noodig rekent, dien te benoemen, dus inspecteurs voor bijzondere onderwerpen, en niet algemeene inspecteurs, die nu voor iedere provincie of voor meerdere kunnen benoemd worden.

De geachte preker uit Zuidholland heeft gemeend dat er ten opzichte van de kosten eene verkeerde berekening is gemaakt, want dat het niet noodig zal zijn in elke provincie een geneeskundigen raad te benoemen. Ik verzoek den geachten spreker de wet nog eens na te lezen en hij zal zich dan gereedelijk overtuigen, dat zijn denkbeeld minder juist is.

Nu nog een woord over het binnentreden van de woningen. De Minister heeft gezegd, dat hij den uitleg, door mij gegeven, voor volkomen juist houdt. Ik heb dat met volkomen genoegen gehoord. Men mag dus geene bijzondere woningen binnentreden, dan alleen wanneer er geene andere gelegenheid bestaat om zich den toegang te verschaffen tot de kategorien van gebouwen welke de ambtenaren in de eerste alinea genoemd in het belang der volksgezondheid mogen binnentreden en dan nog alleen tot dat doel.

30STE ZITTING. — 30 MEI.

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht.* (Beraadslaging over wetsontwerp I.)

(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERINGEN, *uitgesproken door den heer Thorbecke, Minister van Binnenlandsche Zaken, in de zitting van den 30sten Mei 1865.*

[Zie bladz. 239.] I.

Mijnheer de President, ik bevind mij over het plan en de inrigting van mijn antwoord in eenige verlegenheid. Sommige geëerde sprekers hebben opmerkingen voorgedragen, die alle wetsontwerpen of de meerderheid daarvan betreffen, algemeene beschouwingen, zich over het gansche systeem uitstrekkende; anderen zijn bij het eerste wetsontwerp gebleven. Zal ik nu bij mijn antwoord tevens alle opmerkingen opnemen, die ten aanzien van de volgende wetsontwerpen zijn gemaakt? Doe ik niet beter eerst te antwoorden op eenige algemeene beschouwingen en mij dan, wat de bijzondere opmerkingen betreft, te bepalen tot het eerste wetsontwerp, mij voorbehoudende te antwoorden op de vragen of bedenkingen, andere wetsontwerpen betreffende, wanneer die aan de orde zijn gesteld? Welligt is dit de beste orde, ook ter vereenvoudiging en bekorting. Ik zal van deze orde, die ik mij voorstel, echter afwijken, zoo mij nog bij de discussie over dit wetsontwerp blijkt, dat men aanstonds op de bedenkingen antwoord wacht, welke de wetsontwerpen II, III en IV betreffen.

Algemeene opmerkingen. Vooral de eerste sprekers hebben er op gedrukt, dat zoo vele zaakkundigen en autoriteiten met advies tegen dit wetsontwerp te velde zijn getrokken. Ik durf de Kamer weinig bezig houden met een antwoord op deze bedenking. Men kan mij welligt autoriteiten tegenstellen die, zoo ik de autoriteit van den man van het vak had, de mijne door haar groot gezag konden vernietigen. Maar komt het hier aan op autoriteiten, dan wel op de redenen voor en tegen? Op de redenen tegen zal de Minister antwoorden. Maar moet de Minister ook antwoorden wanneer men zegt: die en die, een beroemde naam en een man van gezag, is tegen hetgeen gij voordraagt?

Dit, geloof ik, mag met gerustheid worden verzekerd dat, wanneer men wachten wil tot dat een ontwerp door de zaakkundigen of autoriteiten algemeen wordt aanbevolen, regeling van een onderwerp als dit nooit tot stand zal komen. Of bleek dit niet uit de ondervinding? Wij hebben hier als het ware te doen met een zieke, wiens genezing beproefd is. Sedert 25 jaren zijn wij evenwel nog niet zoo ver gevorderd, dat men omtrent het geneesmiddel tot een besluit heeft kunnen komen. Wanneer zullen wij dan het middel vinden? Wil men wachten tot dat het tegenwoordig bestuur niet meer de drijfveer zij, en niets dan eene zuivere beschouwing der zaak, onafhankelijk van persoonlijke consideratie of belangen, gelde?

De experts verschillen op ieder, bovenal op het medisch gebied. Ik twijfel — ik heb nog al onderscheidene universiteiten binnen en buiten's lands leeren kennen, — of er eene faculteit zij bij wie zoo weinig overeenstemming bestaat als bij de medische. Dit is zoo onnatuurlijk niet. De medicus heeft de praktijk te beoefenen. En zoo men al op het gebied der theorie ten aanzien van de inzichten van anderen verdraagzaam is, niet eveneens op dat der praktijk. Op dat terrein is men uitsluitend. Ik zal daarvan niet meer zeggen. Ik moet verzoeken dat men geene autoriteit dan die der redenen wege.

Eene tweede algemeene opmerking. » Men moet het hooger onderwijs vooraf regelen. » Is het noodig het hooger onderwijs te regelen voor dat men eene gezondheidswet uitvaardige, als waarvan het beginsel in de eerste wet te vinden is? Ik beweer het tegendeel; ik beweer dat de aanneming dezer wetsontwerpen het teeken zal zijn dat eene regeling van het hooger onderwijs eerlang te wachten is; maar dat, zoo men tegen deze ontwerpen blijft opzien, ieder Minister, en welligt ook de Vertegenwoordiging, zal opzien tegen eene regeling van het hooger onderwijs. Immers de bezwaren tegen deze wetsontwerpen treffen in veel hooger mate die regeling. Indien wij nu niet door die bezwaren met betrekking tot dit deel heen kunnen worstelen, hoe zal men dan daarin slagen met betrekking tot het geheel?

Ik zie inderdaad niet dat iemand — ik spreek niet van mij — daarop ligt bedacht zal zijn na schipbreuk ten gevolge van eene vaart, zoolang voortgezet als dit onderzoek der geneeskundige politie. Daarentegen zie ik in deze wetten een waarborg dat het

hooger onderwijs zal gereorganiseerd worden; zij verspreiden licht op den weg, dien de reorganiserende arbeid zal moeten opgaan. Men heeft gezegd dat professoren vooraf eene betere inrigting van het akademisch onderwijs verlangen, doch is dit het verlangen van allen? Wil men versterking van de hulpmiddelen van het medisch onderwijs, deze wetten zullen doen blijken waarin te voorzien zij.

Vindt de tegenstand, dien deze wetsontwerpen ontmoeten, niet juist zijn oorsprong daarin, dat velen eene nieuwe regeling van het hooger onderwijs niet verlangen? Zijn onder de tegenstanders niet dezulken, welke de tegenwoordige regeling bij het besluit van 1815 goed, welligt onverbeterlijk achten? Wanneer de Regering en de Kamer verzenden naar een later tijdstip, waarop de regeling van het hooger onderwijs zal worden voorgedragen, dan verwijzen zij, geloof ik, naar een tijdstip dat naar hunne schatting nimmer behoort te komen.

De regeling, zegt men, is omslagtig en kostbaar. Mijnheer de President, ik breng alle hulde aan beide sprekers, de heeren van Beeck Vollenhoven en Hein, die op zich genomen hebben de strekking van deze ontwerpen te verdedigen. Ik heb daar niets bij te voegen, dan alleen eenige antwoorden op bijzondere vragen.

De inspecteurs zullen, dit was eene hoofdbedenking, eene dwingende magt zijn; de spreker uit Gelderland, de heer Schimmelpenninck van der Oije, heeft zelfs deze wet genoemd eene criminele wet. Eene dwingende magt? Van waar zullen zij het regt om te dwingen ontleenen? Waar is in deze wet eenig middel van dwang ter dienste der inspecteurs te vinden? Er zal toezigt worden uitgeoefend, gelijk thans ook, en dat toezigt brengt de inspecteurs met hunne geneeskundige collega's in aanraking; maar welk dwangmiddel hebben de inspecteurs? Ik hoorde zeggen: » er zullen provinciale verordeningen kunnen worden gemaakt in het belang der volksgezondheid, of eene gemeenteverordening. Welnu, de inspecteurs zijn met de handhaving van die verordeningen belast. Wanneer er wetten met hetzelfde doel worden gemaakt, zal aan de inspecteurs de handhaving daarvan worden opgedragen. » Maar is » handhaving » in deze wet met dwingende magt verbonden?

De uitvoering der provinciale en gemeenteverordeningen, waarvan men spreekt, zal geregeld worden zoo als de provinciale of de gemeentebesturen zullen goedvinden; mogt bij die verordeningen een zeker regt van dwang aan den inspecteur worden toegekend, dan hangt dit af van den provincialen of gemeentewetgever; maar vloeit niet uit deze wet voort. Volgens haar heeft de inspecteur op de uitvoering of naleving der verordening toe te zien; wanneer dus eene gemeenteverordening, in het belang der volksgezondheid gemaakt, wordt verwaarloosd, dan zal hij van die verwaarloozing kennis geven, en het gemeentebestuur daarop aandachtig maken; hij zal niets meer doen, of de gemeenteverordening moest hem méér opgedragen hebben. Voor het overige heeft hij niets anders dan eene adviserende stem.

» Omslagtig. » De geachte spreker uit de hoofdstad, de heer van Beeck Vollenhoven, zeide: » ik hoop dat men met het minste aantal inspecteurs zal beginnen. » Volgens den heer Hartsen is de voorgestelde regeling welligt niet omslagtig voor Pruisen, maar is ze, met deze vergeleken, zeker omslagtig. Laat ons zien.

Ik zeg vooraf, dat ik een klein getal inspecteurs aan den Koning denk voor te dragen, langzamerhand, zoo noodig, uit te breiden. Het getal inspecteurs zal geenszins dat der provincien evenaren.

Is de inrigting in Duitschland eenvoudiger?

In hoofdtrekken is de Pruisische inrigting deze: onder het centraal bestuur, in het Ministerie gevestigd, de provinciale Medicaal-collegien, waarvan de Oberpresident der provincie voorzitter en lid is; men heeft een Ober-medicaal-collegie in de hoofdstad van elke provincie. Dan volgen de Districts-Regierungen en men heeft eene Medicaal Behörde bij elke Regierung. Eindelijk de Kreissphysici, in verband met den Landrath. Vergelijk met deze uitvoerige hiërarchie van niet enkel toeziende en raadgevende, maar bevelende ambtenaren hetgeen ik voorstel.

De kosten.

Mijnheer de President, zoo het doel, dat het eerste ontwerp zich voorstelt, hier te lande niet eindelijk bereikt moet worden, dan kunnen de kosten bedenking geven; maar is dat doel een volstrekt eisch, moeten de maatregelen, welke de zorg voor de algemeene gezondheid vordert, worden voorbereid door een welgeregeld toezigt — mij dunkt, dan mag noch de Regering, noch zal eene Kamer tegen de kosten opzien.

» Men zal de inspecteurs niet kunnen vinden. » Ik durf verzekeren dat het getal der bekwaame mannen die inspecteur verlangen te worden veel grooter is dan het getal dat zal kunnen worden benoemd. Men is zelfs op die benoemingen vooruitgelopen; ik ben stellig onderrigt dat hier en daar de tegenstand, dien deze ontwerpen gevonden hebben, te wijten is aan het vermoeden dat

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht.* (Beraadslaging over wetsontwerp I.)

de Regering een bepaald persoon tot inspecteur zou benoemen; zoo dat, terwijl zij nog aan geene keuze dacht, eene zaak, van algemeen belang, stuitte op persoonlijke quaestien of antipathie jegens degenen, die men zich als inspecteurs verbeeldde.

De heer van Nispen van Pannerden wenscht geen vaste inspecteurs, maar inspecteurs, benoemd voor zekeren tijd, om een bepaald onderwerp te instrueren. Men zou het doel dan nimmer bereiken: het is juist het algemeene, voortgezette, blijvende onderzoek, dat tot eenig resultaat kan leiden.

Ik zie daar onder mijne aantekeningen een woord, dat men mij meermalen in de discussie heeft tegengeworpen, het woord *douce violence*. Ik herinner mij niet met zekerheid, in welk verband ik deze woorden heb gebezigd; maar vergis ik mij niet geheel, dan was het in dezen of dergelijken samenhang: wij zullen later wellicht eene wetgeving krijgen van maatregelen van volksgezondheid, en mogten dan de gemeentebesturen niet het hunne doen, dan zou eene *douce violence* in het algemeen belang kunnen te pas komen. Of sprak ik wellicht van *douce violence* in den zin van overreding? In allen geval is er in deze wetsontwerpen geen grond om te onderstellen dat de inspecteurs, voor zooveel zij hier worden beschreven, een zachten of harden dwang zouden kunnen uitoefenen op de gemeentebesturen.

Wat de vraag van den heer van Nispen betreft, ik houd den uitleg van dien geachten spreker voor juist. Het binnentreden van bijzondere woningen komt te pas, wanneer de werkplaatsen of scholen niet anders kunnen bereikt worden. Het is niet om die woningen te doen, maar om de plaatsen tot welke zij toegang geven.

De heer Cremers meende, dat er botsing zou kunnen ontstaan tusschen de geneeskundige inspecteurs en de inspecteurs van het lager onderwijs. De geachte spreker meent dat een geneeskundig inspecteur, bevindende dat eene school niet gebouwd is overeenkomstig de eischen der gezondheid, de verandering van die school zou kunnen verlangen. Mijne Heeren, hij zal dat wel laten; die bevoegdheid wordt hem bij deze wet niet toegekend; zij komt uitsluitend aan den inspecteur van het onderwijs toe.

Het is eene criminele wet, heeft men gezegd; de inspecteur zal bevoegd zijn om te vervolgen. Doch, Mijne Heeren, de inspecteur kan niets vervolgen; hij kan procesverbaal opmaken en dit aan het publiek ministerie zenden; en het publiek ministerie zal niet vervolgen dan volgens de wet.

Homoeopathie. De heer Cremers zegt: het is onmogelijk, dat de homoeopathische praktijk worde uitgeoefend, wanneer de medicus de gereesmiddelen niet mag leveren. Dit spreek ik tegen met hetgeen ik niet alleen meermalen gehoord, maar zelf gezien heb. Te Brussel, te Berlijn, te Dresden vindt men homoeopathische apotheken. Toen de homoeopathische geneeswijze werd ingevoerd door Hahnemann, was de homoeopathische apotheek eene inrigting die voor ieder oog te verbergen viel en met de loup moest worden ontdekt. Doch dit is het geval niet meer.

Ik wensch geenerlei geneeswijze uit te sluiten; maar zal men afstand doen van het beginsel, dat de artsijbereidkunst van de geneeskunst afgescheiden moet blijven, alleen omdat deze of gene homoeopaath misschien belemmerd zou wezen in de uitoefening der praktijk? De redenen die voor dat beginsel pleiten zijn erkend, niet alleen bij ons maar overal, in alle landen; en wie wil in een wetsartikel definiëren wat homoeopathische geneeswijze is? Is dit niet eene zaak van de wetenschap, die zich met de wetenschap steeds metamorphoseert? Kan men in eene wet bijzondere regten voor eene bijzondere geneeswijze bepalen? Het is daarenboven niet twijfelachtig, dat de bezwaren, door de homoeopathen geopperd, ontzaggelijk overdreven zijn en dat zij ook onder deze wet zeer wel met hunne praktijk zullen kunnen voortgaan. Ten platten lande zou dispensatie kunnen worden verleend; doch ieder kan zich overtuigen dat men in de gewone apotheken de zoogenaamde homoeopathische geneesmiddelen zeer wel kan laten bereiden. Ik acht dus deze bedenking te behooren tot diegene, die in den jongsten tijd enkel uit vrees en weerzin jegens eene afdoende regeling voortgekomen zijn.

Zal ik nu nog een woord zeggen over deze wet in het algemeen? Mij dunkt, neen. Ik zou aan de Kamer kunnen herinneren hetgeen in andere landen, hetgeen inzonderheid in Engeland geschied is, waar men tot politimaatregelen zoo noode overgaat. Zullen wij wachten tot dat wij eens ondervinden hetgeen Engeland bij uitbarsting der cholera ondervond, om dan te klagen dat er geen algemeene gezondheidszorg bestaat? De behoefte is te lang erkend, en nu mag ik op mijne beurt de getuigenis inroepen dat daarover slechts ééne stem is. Wat kan nu van de zijde van de Regering en wetgeving beter, meer doeltreffend, eenvoudiger geschieden dan de organen van een gestadig toezigt en onderzoek te scheppen, om daardoor te komen tot die maatregelen, die wellicht bij wet, of door de provinciale en gemeentebesturen in

het belang der algemeene gezondheid moeten genomen worden en tot het welzijn van het volk oneindig veel zullen toebrengen?

[Zie bladz. 242.] II.

Zal de Kamer het goedvinden zoo ik thans de vragen, de wetsontwerpen II, III en IV regtstreeks aangaande, eerst behandel wanneer die ontwerpen aan de orde zullen zijn, zoo als ik het voornemen heb te doen ten aanzien van de opmerkingen vóór mijne eerste rede gemaakt? Zoo ja, dan snijd ik meest al de vragen af van den geachten afgevaardigde uit Zeeland en kome ik daarop later terug, om thans alleen zijne eerste vraag te beantwoorden.

De geachte afgevaardigde, zeggende dat de Minister zelf de vrijheid voorspreekt en dat de inspecteurs geene dwingende magt zijn, vraagt, of de vrijheid wel zoo noodig is en er geen toezigt moet worden gehouden. Ik zal aanstonds op die vraag antwoorden, nadat ik eerst eene meer algemeene bedenking zal hebben bejegend, ook nu weder te berde gebracht door den geachten afgevaardigde uit Groningen, den heer Cremers, eene bedenking die mij voorkomt uit eene geheel onjdiste opvatting geboren te zijn.

Die geachte spreker blijft bij het woord *handhaven*, en zegt nu dat de inspecteurs eene gebiedende magt hebben; zij kunnen maatregelen afkeuren; de maatschappij dwingen den weg op te gaan die door hen in het belang der algemeene gezondheid raadzaam wordt gekeurd. De spreker vergeleek dit met het gezag van den burgemeester, om iemand, zoo als de spreker het noemde, bij den kraag te doen vatten.

De burgemeester ontleent de magt om iemand, die de orde verstoort, te doen vatten, uit eene wettelijke bepaling. De wet, of het provinciale reglement, of de gemeentelijke verordening, waarbij het nemen van een bepaald dwangmiddel aan den inspecteur wordt veroorloofd, moet nog eerst komen. Zoolang dergelijk voorschrift niet bestaat, heeft de inspecteur geen magt om dwang uit te oefenen. Hij zal zich kunnen beroepen op het woord *handhaven*, maar daardoor zal hij die magt niet erlangen.

De geachte afgevaardigde uit Groningen zegt dat hij in een opzigt niet zooveel vrijheid wilde, en daarin stemt hij overeen met den geachten afgevaardigde uit Zeeland. Hij wenschte namelijk toezigt op de geneeskundige praktijk, dat uit deze wet geligt was. Dat toezigt, Mijnheer de Voorzitter, is nooit daarin geweest; in het ontwerp was alleen waarborg tegen verwaarloozing, geene censuur van de praktijk. Men beroept zich op het voorbeeld van den raad van discipline voor de advocaten. Wanneer men dat voorbeeld inroept, geeft men te kennen, dat men het niet behoort te volgen. Wanneer men dergelijken raad van discipline wilde toepasselijk maken op de uitoefening van de geneeskundige praktijk, dan zou men zien, dat het eene gansch andere zaak is de houding en het gedrag van den advocaat ten processe te beoordeelen, dan beoordeeling eener medische behandeling, waarop het verschil van inzicht onvermijdelijk van grooten invloed zal zijn; de onregtvaardigheid, daaraan verbonden, was eene hoofdreden, om zoodanige censuur niet in de wet op te nemen.

Wij hebben geneeskundige raden, die in het openbaar zitting houden. Is daar geene gelegenheid misbruiken bekend te maken? Die publiciteit zal de krachtigste waarschuwing zijn.

De heer van Rhemen erkent, dat de inspecteurs geene regtstreekse magt hebben; maar wel, beweert hij, eene indirecte magt. Wat toch zullen de inspecteurs doen? Vooreerst, zegt die spreker, wenken geven aan den Minister, en deze zal daarvan gebruik maken. Maar, Mijnheer de President, zoo dit noodig is, zal een ieder in het belang van de zaak den Minister wenken geven. Kan vervolgens de Minister meer dan de inspecteur, kan hij maatregelen van dwang nemen? De geachte spreker beroept zich op art. 212 van de gemeentewet, als of dat artikel hier toepasselijk zou zijn. Kan de Minister te weeg brengen dat posten op de gemeentebegroting worden gebracht, niet door de wet bevolen? Derhalve, wat de inspecteur in dat opzigt niet door zich zelve vermag, kan hij ook niet door den Minister.

Hij kan procesverbaal opmaken, en moet dat aan het openbaar ministerie inzenden; maar ook zeer vele andere ambtenaren kunnen verbaliseren. Hebben zij uit dien hoofde eene indirecte dwingende magt?

Nu het monopolie, waarover de geachte afgevaardigde uit Zeeland sprak. De geachte afgevaardigde beweert dat er een monopolie zal bestaan, omdat men de vereischte kundigheden nergens zal kunnen verkrijgen dan aan de hogeschool. Zoo het onderwijs daar voortreffelijker is dan elders, of alleen voldoende, zie ik daarin geen bezwaar.

Nog een paar punten ten slotte.

Vooreerst de uitbreiding der geneeskundige raden. Eén inspec-

XV. *Regeling van het geneeskundig Staatstoezicht.* (Beraadslaging over wetsontwerp I.)

teur kan, gelijk een geneeskundige raad, voor meer dan ééne provincie dienen. Men kan ook voor elke provincie een raad, en voor twee of meer provincien een inspecteur hebben. De eerste organisatie zal, zoo als ik zeide, zoo weinig uitgebreid mogelijk wezen. Men beweert wel dat er meer inspecteurs zullen moeten zijn, even als men het getal inspecteurs zou willen vermeerderen bij het middelbaar onderwijs, maar daarin denk ik niet ligt toe te geven.

De geachte spreker kwam terug op het denkbeeld dat men eerst het hooger onderwijs moest regelen, om de middelen te kunnen verkrijgen waardoor aan de gestelde vereischten kan worden voldaan. Een uitnemend middel van uitstel, om te weeg te brengen dat noch van het een noch van het ander iets kome.

Volgens den spreker zijn te strenge eischen gesteld, en zal men dus eene plaats moeten aanwijzen waar men de gelegenheid hebbe om zich te onderrigten ten einde aan die eischen te kunnen beantwoorden. Hebben wij dan geen hoogeschole? Dat het Staats-examen gestreng is, daarvan zal het gevolg wezen dat de docenten en de jongelieden zich zullen inspannen om daaraan te voldoen.

En al bragt deze wet ons geen andere weldaad dan de inspanning om te voldoen aan hetgeen nu zal worden geveerd, dan geloof ik dat het nageslacht ons daarvoor dankbaar zal zijn.

De heer van Nispen van Pannerden zou wenschen inspecteurs voor bepaalde onderwerpen, niet in het algemeen.

Toch geloof ik dat met inspecteurs voor bepaalde onderwerpen het doel van de wet niet kan worden bereikt. Het geldt onderwerpen, die in samenhang moeten worden beschouwd; wat bijv. in eene streek of gemeente zou behooren te worden gedaan met betrekking tot den gezondheidstoestand, welke in dat opzigt hare eigenschappen en eischen zijn. Dat moet alles met elkander in verband worden gebragt, en dat verband zou ophouden wanneer enkel inspecteurs voor bepaalde onderwerpen benoemd wierden. Voor bepaalde onderwerpen, als bijv. het werken van kinderen in de fabrieken, worden ook nu bepaalde inspecteurs benoemd; maar hetgeen deze wet ons schenken moet, is alleen door eene gestadige, alomvattende enquête en voortdurend toezigt te verkrijgen.